



ISSN  
2547-989X

Sinop Üniversitesi  
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (2), 928-966

Geliş Tarihi:26.01.2023 Kabul Tarihi:31.07.2023

Yayın: 2023 Yayın Tarihi: 15.10.2023

<https://doi.org/10.30561/sinopusd.1242735>

<https://dergipark.org.tr/sinopusd>

## KAPİTALİZM ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: ASGARI ÜCRET TESPİT KOMİSYONU

**Habib AYDIN\***

**Fatih Yılmaz ŞENYÜZ\***

### Öz

İnsanlık tarihinde özel mülkiyetin neden olduğu sınıf ayrımı; ilkel dönemde efendi-köle, feodal dönemde serf-senyör, kapitalist evrede burjuva-proletarya şeklinde sürekli devam etmiştir. Kapitalist evrede sınıflar arası mülkiyet eşitsizliğini gizlemek için emeklilik, sigorta ve işçi hakları gibi hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Çalışmanın amacı, Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun sermaye sınıfı ve işçiler arası bir hukuki mutabakat olmaktan ziyade sınıfsal bir dayatma olduğunu göstermektir. Kapitalist dönemde liberalizm ideolojisi, sosyalizmin sınıf çatışması iddiasına, sınıflar arası bir uzlaşma olarak cevap vermeye çalışmıştır. Bu çalışma, Asgari Ücret tanımı ile işçilerin emekleri karşılığında minimum yaşam standartından ziyade sermaye karşısında daha çok bağımlı ve sömürüye maruz kalmaları iddiasına dayanmaktadır. Günümüzde asgari ücretli çalışan sayısının artması, komisyon kararlarının ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca Asgari Ücret, bir ekonomideki milli gelirin bölüşümüne ışık tutmaktadır. Gini Katsayısı ve Lorenz Eğrisi ile sınıflar arasındaki gelir dağılımı adaletsizliği analiz edilecektir. Çalışmada derleme yöntemi ile içerik analizi kullanılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Asgari Ücret Tespit Komisyonu, Sınıf Bilinci, Kapitalizm

JEL Kodları: B14, E24, J83, J31

\* Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, Boyabat İ.İ.B. Fakültesi, S.B.K.Y. Bölümü, pamukkale\_9@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7774-8725>

\* Y. Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi, SBE Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, senyuzfatihyilmaz@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8065-0705

## An Evaluation on Capitalism: Minimum Wage Determination Commission

### Abstract

In the history of humanity, the class distinction caused by private property has persisted and presented itself as master-slave in the primitive period, serf-lord in the feudal period, and bourgeois-proletariat in the capitalist phase. In the capitalist phase, legal arrangements such as pensions, insurance, and workers' rights were developed to conceal the inequality of property between classes. The aim of this study is to demonstrate that the Minimum Wage Determination Commission is a class imposition rather than a legal agreement between the capitalist class and workers. In the capitalist era, the ideology of liberalism attempted to respond to socialism's claim of class conflict as an inter-class compromise. This study is based on the claim that with the definition of Minimum Wage, workers are more dependent and subject to exploitation in the face of capital rather than a minimum standard of living in return for their labor. The increasing number of minimum wage workers today shows how important the commission's decisions are. The Minimum Wage also sheds light on the distribution of national income in an economy. The Gini Coefficient and Lorenz Curve were used to analyze the inequality of income distribution between classes. The compilation method and content analysis were also used in the study.

**Keywords:** Minimum Wage Determination Commission, Class Consciousness, Capitalism.

JEL Codes: B14, E24, J83, J31

### Giriş

Bu çalışmanın amacı, Liberalizm ideolojisinin rızaya dayalı hukuki bir mutabakat olarak tanımladığı Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun sermaye sınıfı tarafından tek taraflı bir dayatma olduğu yaklaşımını göstermektir. Çalışmada sırasıyla; kapitalizmin tarihçesi, sınıf, kapitalizmin ortaya çıkardığı çelişkiler, rıza üretimi, sendikacılık, Asgari Ücret Tespit Komisyonu, komisyonun sınıfsal eleştirisi ile Gini Katsayısı ve Lorenz Eğrisi kavramları incelenecektir.

Asgari Ücret ile ilgili yapılan çalışmalar arasında ; Sayın (2019) ILO Normları Bakış Açısı ile Dünyada ve Türkiye'de Asgari Ücret Uygulamaları, Korkmaz (2004), Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Türkiye'de Asgari Ücret: 1951-2003, Yolvermez (2020), Türkiye'de Asgari Ücret Sorunlarına İlişkin Bir Değerlendirme,

Akarca (2017), Ücret ve Asgari Ücret, Eser Ve Terzi (2008), Türkiye’de Asgari Ücret: Sorunlar Öneriler, Korkmaz Ve Avsallı (2012), Türkiye’de Asgari Ücretin Hukuksal Yönü, Çelik (2022). Asgari Ücret Tuzağı bulunmaktadır.

Asgari ücret, gelir eşitsizliği ve yoksullukla mücadelede çok önemli bir sosyal politika aracıdır. Türkiye’de ortalama ücret düzeyinin asgari ücret düzeyine yaklaşması, Türkiye’nin bir asgari ücretliler toplumu haline gelmesine neden olmaktadır. “Orta gelir tuzağı” olarak tanımlanan bu yaklaşıma ilaveten Türkiye’de az tartışılan bir başka konu ise “asgari ücret tuzağı” sorunudur. Bu durum, sınıfsal bölüşüm ilişkilerinin bozulmasına, diğer bir ifadeyle emek gelirlerinin yeterince pay alamamasına neden olmaktadır. Türkiye, Avrupa Birliği (AB) ülkeleri içinde en düşük asgari ücrete sahip ülkelerden biri olmanın yanında, asgari ücretle çalışanların oranının en yüksek olduğu ülkedir. Sendikalı işçilerin ücretleri toplu pazarlıkla belirlenmekte ancak grev erteleme baskısı nedeniyle özgür toplu pazarlık gerçekleşmemektedir. Özel sektörün geri kalanında ise ücret zamları işverenlerin inisiyatifine bırakılmıştır (Çelik, 2022).

Sınıflar arası mülkiyet eşitsizliğinden doğan Asgari Ücret Tespit Komisyonu’nun sahip olduğu fonksiyonun incelenmesi için insanlık tarihi boyunca özel mülkiyetten doğan ekonomik farklılıkların analiz edilmesi gereklidir. Sanayi Devrimi sonrasında üretim araçlarının yaratmış olduğu mülkiyet zenginliği, burjuvazi ve proleterya olarak iki sınıfa karşı karşıya getirmiştir. Kapitalizm öncesi evrede serf-senyör; Antik dönemde ise efendi-köle arasında bir çatışma mevcuttu. İnsanlık tarihini üretim ilişkilerinin yarattığı çelişki üzerinden değerlendiren Karl Marks, kapitalizmin sahip olduğu mülkiyet zenginliğinin önceki dönemler gibi sınıflar arası bir çatışma yarattığını iddia etmektedir. Bu noktada Asgari Ücret Tespit Komisyonu, sınıflar arası çatışmayı, rızaya dayalı bir onay aracı görevinin yanı sıra sınıf bilincini de ortadan kaldıran bir aygıt olarak belirlemektedir. Ünal (2021, s.408), çalışma hayatındaki çatışmaların önüne geçmek için komisyonların sahip olduğu misyonun eleştirelere neden olduğunu işaret etmektedir. Bununla birlikte hükümetler bu noktada bir

tür yasama rolü oynamaktadır. Ticari amaçlar bu tür komisyonların üzerinde etkileyici rollere de sahiptir. Endüstri Devrimi'nden sonra üretim araçlarına sahip Burjuva sınıfı, proletaryanın artı değer emeğine el koymakla sömürü sistemini devam ettirmektedir. Her ne kadar Marks, işçilerin devrimle sınıfsız, eşit, devletsiz bir toplum yaratacağını öngördüyse de Komünist ideoloji; Sovyet Rusya, Latin Amerika ve Asya'daki deneyimlerle teoriden uzaklaşmıştır. Öte yandan sosyal demokrasi ideolojisi kapitalist ülkeler tarafından özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra uygulanmaya çalışılmış daha çok kabul gören bir model olmuştur. Türkiye de sahip olduğu konjonktürel tutum nedeniyle sosyal demokrasi politikasını izleyen ülkeler arasında yer almıştır (Başaran, 2017, s.228; Marks, 2019; Marks ve Engels, 2010; Marks, Engels ve Lenin, 2019). İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan gelişmeler de geleneksel Marksizm'in sorgulanmasına yol açmıştır. SSCB'nin batı kapitalizmiyle yaklaşması ile Çin'in piyasa sistemine geçmesi post-Marksist tezleri de güçlendirmiştir. İngiltere ve ABD'de "Yeni Sağ"ın evrimleşmesi de örnek verilebilir. Bu noktada Marksizm'in klasik sınıf siyaseti tanımsalı sorgulanır durumu gelmiştir (Bilir, 2022, s.306).

## **Kapitalizmin Tarihçesi ve Sınıf Kavramı**

### **Bir Olgu Olarak Kapitalizm**

Harvey (2020, s.22), kapitalizmi okyanusta ilerleyen devasa bir gemiye benzetmektedir. Geminin içinde farklı türde insanlar ve bu insanların yürüttüğü ilişkiler bulunmaktadır. Kaptandan başlayarak buradaki insanlar bir hiyerarşiye göre dizilmektedirler. Ancak kapitalizmin tanımı ya da ne olduğunun anlaşılması açısından bütüncül olarak önemli olan kapitalizmin geminin hangi kısmına denk geldiğidir. Buradaki tanıma göre geminin ilerlemesini sağlayan motor, kapitalizmin sürükleyici gücü ve kapitalizmin kendisi olarak ifade edilmektedir. Kapitalizmin bir sistem olarak ifade edilmesinde kullanılan bu yöntem motorun bozulması gibi durumlarda motorun kendisini tamir etmesini sistemin devamlılığıyla eş değer görmektedir.

Dolayısıyla kapitalizm temelinde kriz ve yeniden dönüşüm kavramları oldukça önemli olarak görülmektedir. Kapitalizmde yaşanan krizler sistemin devamlılığı açısından hayati bir değişken olarak görülmektedir. Sistemin devamlılığının yanında kapitalizmi ortaya çıkaran etkenler de olgunun anlaşılması adına önemlidir. Her şeyden önce kapitalizm mülkiyetin özel oluşu üzerine kurulmuştur. Kapitalist sistemde devlet mülkiyetinden kaçınılmış, asgari seviyede tutulmuştur. Devlet müdahalesini olabildiğince reddederek siyasi baskıdan uzaklaşma eğiliminde olan kapitalizm aynı şekilde her türlü dini ya da din dışı öğretilerin de uzağında bir konum seçmeyi tercih etmektedir. Bu noktada üzerinde durulması gereken önemli bir politika olarak Asgari Ücret Tespit Komisyon'unda devletin temsil edilmesi, kapitalist sistemin isteksiz de olsa paydaşlar ile çalıştığını ortaya koymaktadır. Din dışı konumlanma sayesinde her türlü baskı aracından uzaklaşmakta ve eleştirel anlamda olgusal kapitalizme çelik bir zırh da böylelikle sağlanmaktadır. Sonuçta üretim ve kâr güdüsü yani mali karşılık ya da en temel düzeyde para unsuru kapitalizmin özünde bulunmaktadır. Bu sayede sistemin özünde bulunan kâr güdüsüne de hizmet edilmektedir (Ertit, 2014). Kâr elde etme hedefi, artı değere el koymayı normalleştirmekte ve beraberinde sömürü düzenini işler hale getirmektedir.

Öte yandan kapitalizm, tüketimin özendirildiği ve devamının hedeflendiği bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Bu tüketime dayalı süreç, iktisadi dönüşümü sağlamanın yanında, toplumsal ve siyasal olarak da toplumların algısını değiştirmeyi hedeflemektedir. Böylelikle devlet olgusu olabildiğince piyasadan uzak tutularak serbest piyasanın içselleştirilmesine çalışılmıştır. Diğer yandan bu içselleştirme çabası yerel düzeyde kalmamış yaşanan teknolojik ve bilimsel gelişmeler sayesinde önemi sınırların ötesine de uzanabilmiştir. Dolayısıyla kapitalizmin tüketimi özendirilen yönünü toplumsal olarak bir mecburiyet olmaktan çıkmış ve onlar için sosyalleşmenin bir yansıması olarak bir yaşam biçimi haline gelmeye de başlamıştır. Bu yaşam biçimi tam olarak kapitalizmin amaçladığı tüketimin özendirilmesi amacına hizmet etmekte ve mali güçleri düşük olsa bile insanları ihtiyaç dışı tüketime teşvik etmektedir (Demirel ve Yegen, 2015).

Kapitalizmin yaşadığı krizlerden kaynaklı geçirdiği dönüşümler sonucu sürekli bir değişim içinde olduğu görülür. Bu değişim üretimi artırmanın ötesinde tüketimin özendirilmesi gibi sonuçlar ortaya çıkarabildiği gibi kapitalizmin olgusal yönü sebebiyle devletler ve toplumlar için esasen ortaya var olmayan bir düşman da meydana getirebilmektedir. Toplumlar bu yeni rakibin farkına varabilmekte ancak çeşitli sebeplerden dolayı ona karşı bir güç geliştirememektedir. Devletler de meşruluklarının devamlılığı açısından üretimin artırılmasına ihtiyaç duydukları için bu yeni ama görünmez düşmanla iş birliği yapma yoluna gidebilmektedirler (Kartal, 2007). Marks, devleti sınıflar arası çelişkiden doğan egemen üretim zenginliği yani burjuvaziye hizmet eden aygıt olarak değerlendirmektedir. Alt yapı olarak ekonomi, yani üretim ilişkileri iken; üst yapı eğitim, sanat, din gibi alanlarda belirlemektedir. Üst yapı, tüketimi özendirmekle burjuvaziye hizmet etmekte ve sınıflar arası çatışmayı da derinleştirmektedir.

Kapitalizmle ilgili söylenebilecek bir diğer temel yaklaşım, sistemin temelinde üretim olduğudur. Üretim ve üretim araçları kapitalist sistemin varlığı açısından hayati önemde görülmektedir. Feodalizmin yıkılmasıyla, kırsal alanlarda özel mülkiyette bulunan üretim ilişkilerinin içerik anlamında yeni üretim modellerine dönüştürülmesi sonucu, tarımsal faaliyet gibi kırsal alana özgü olan üretim biçimleri içerik değiştirmiş ve sermayeye konu edilerek sanayi gibi yeni alanlara dâhil edilmiştir. Bu sayede kırsal alandaki üretim biçimi değişerek kapitalizmin üretim ve yeniden dönüşüm unsuruna destek olmaktadır. Bu üretim ve yeniden dönüşüm süreçlerinin destekleyici ve tamamlayıcısı bir unsur olarak kapitalizm sürekli yeni üretim ve geri dönüştürme krizleriyle baş başa kalabilmektedir. Öyle ki, üretim modellerinin değişime konu edilmesi sonucu işgücünde ve üretim araçlarında yaşanan dönüşüm kapitalizmi sürekli olarak yeni ve çözüme muhtaç sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Dolayısıyla üretim, kriz ve yeniden dönüşüm gibi unsurların kapitalizmin yapılacak ilk tanımlaması içinde mutlaka olması gerekmektedir. Bu unsurlardan hareketle kapitalizm, üretim araçlarını elinde bulunduran sermaye ya da

sermaye gruplarının üretim araçlarını yeniden dönüşüme konu etmesi sonucu meydana gelen krizlerden oluşan ve bu krizleri de üretim araçlarını tekrar dönüştürerek saf dışı bırakan üretim, dönüşüm ve kriz ekseninde kendisini konumlandıran bir sermaye sistemidir (Marks, 2019; Harvey, 2020, s.9-14).

Kapitalizmin tanımını içerisine dâhil edilecek bir diğer unsur ise kapital sistemin kâr odaklı faaliyetlerine devam etmek istemesidir (Yanıklar, 2010). Kârın sürekli ve devamlı olarak artırılması veya kârlılığın en azından azami seviyede tutulması isteği bir anlamda kapitalizmin yeniden dönüşüm geçirmesine de kaynaklık etmektedir (Harvey, 2020, s.9). Üretim araçlarının ve sermayenin yeniden dönüşümünü sağlamakla birlikte yaşanan krizler kapitalizmi tanımlayan farklı bir yaklaşımdır. Bu tanıma sınıf kavramı da dahil edilirse emek ve sermaye arasındaki çatışma ve gerilimlerin anlaşılması açısından önemlidir (Belek, 2017). Kapitalist ekonomide aşırı genişlemeci makroekonomik politikalar, ekonomik popülizme de neden olmaktadır. Tüketimi teşvik edici ve ücret artışını sağlayan hükümet müdahaleleri gözlemlenmektedir. Ayrıca döviz kurlarına müdahale de popülist amaçlar için kullanılmaktadır (Ünal, 2021, s.410-411).

### **Sınıf Kavramı**

Kapitalizm ve sınıf kavramı bağlamında Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun sahip olduğu tarihsel görev ile Türkiye'de çalışanların çok büyük oranda geçimlerini belirlemesi, komisyon'un bilimsel açıdan analiz edilmesini önemli kılmaktadır. Bu nedenle makalede, Sınıf kavramı üzerinden Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun sınıfsal eleştirisi ve çelişkilerine vurgu yapılmaktadır.

Sınıf kavramının yaşadığı dönüşümü açıklamak, sınıfın sahip olduğu sınırları tanımlamak açısından önemlidir. Sınıfla ilgili sınırların belirlenmesinde ölçüt olarak maddi zenginliğe sahip olanlar ile olmayanlar bağlamında iş gücünün dağılımı temel alınmaktadır. Bu noktada özel mülkiyetin oluşmadığı ilkel-komünal dönemde sınıf kavramından söz etmek güçleşmektedir (Savran, 2015, s.23). Maddenin ihtiyaç

olmaktan çıkıp takas-değişim ve kâr aracı olduğu evrelerde “sınıf” kavramı belirginleşmiştir. Bu evreler; köleci, feodal ve kapital dönemlerdir. Şöyle ki kapitalist evrede en temel düzeyde işçi, yönetici, zenginler ve din adamları ekseninde açıklanan sınıf kavramı yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte dönüşüm geçirmiştir. Teknolojik gelişmelerin teknik donanımı yüksek ve eğitilmiş insanları piyasaya salması sonucu işçi sınıfının içinde karmaşık bir yapı meydana gelmiştir. Bu durum sınıf kavramında sınırların soyutlaşmasına ve sınıf kavramının önemini kaybetmesine de neden olmuştur (Belek, 2017, s.11-23; Şenel, 1982; Şenel, 2020). Kapitalizmdeki sınıf kavramı, üretim ve mülkiyet temellidir. Özünde, kapitalizmin öncü gücü olarak değerlendirilen çalışanların elindeki mülkiyetin en aza indirilmesi ya da elinden alınması vardır. Sınıf oluşumunda belirlenen temel öncelik ise mülkiyetin kime ait olduğudur. Mülkiyet de üretimle bağlantılı olarak değerlendirilmektedir. Sınıf kavramına Marks açısından baktığımızda da üretim araçlarına sahip olmanın ya da olmamanın bu sınırları belirlemede bir kriter olarak belirlendiği görülmektedir. Ancak yine de hatırlanması gereken Marks’ın işçi sınıfı diyerek neyi kast ettiğidir. Marks’a göre işçi sınıfı sadece sanayi işçilerinden oluşmalı ve hangi sebeple olursa olsun bir üretim aracına sahip olmamalıdır. İşçilerin bir üretim aracına sahip olması gibi bir durum gerçekleştiğinde işçi sınıfında bulunan kimşelerin sermaye sınıfına geçmesi gibi bir durum ortaya çıkacaktır (Başaran, 2017, s.228-229). Ancak buradaki dönüşümün önemli görülmesinin sebebi sınıflar arası geçişin gerçekleşmesi değildir. Tam aksine böyle bir geçiş meydana geldiğinde Marks’ın keskin sınırlar çizerek yaptığı kapitalizm ve sınıf tanımı geçerli olmayacak; dahası sınıflar arası sınırlar bilimsel olmaktan çıkmakla beraber geçişken olmaya başlayacaktır.

Modern anlamda sınıf kavramı üzerindeki tartışmalar, endüstri devrimine kadar uzanmaktadır. Sınıfın varlığı ve ne olduğuna dair dile getirilen kuşku sınıfların açıklanmasına da kaynaklık etmiştir. Sınıfın sınırlarını çizen dinamiklerin ne olduğu konusu ise söylendiği gibi çeşitli tanımlamalarla dile getirilmektedir. Marks, sınıfı



bir kutuplaşma ekseninde ifade etmektedir. Bu kutuplaşmanın bir aktörü işçi sınıfyken diğer aktörü ise burjuvazidir. Metanın takası olarak açıklanan kapitalizm tanımından hareketle işçi ve patronlar arası ücret pazarlığı da sınıfın varlığına işaret etmektedir. Ancak teknolojik gelişmelerle birlikte sınırlarının soyutlaştığını söylediğimiz sınıfın aslında Marksist görüş açısından bir önemi bulunmamaktadır. Onlar işçi sınıfı içindeki bu farklılaşmayı yapay bir detay olarak görmektedir. Her halükârda üretimin içinde bulunan ve emeğini bir ücret karşılığı satan kişi işçi sınıfının içinde varlığını sürdürecektir. Dolayısıyla hem sınıfın varlığı hem de aralarındaki mücadele ve çatışma, Marksist düşünce açısından önemli bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Yine buradan hareketle sınıfın sınırlarını çizen kavramın işçi sınıfı içindeki yapay bölünme değil; bizzat üretim araçlarıyla kurulan mülkiyet ilişkisidir (Öngen, 2006, s.23-31; Marks, 2019; Marks ve Engels, 2010; Marks, Engels ve Lenin, 2019).

Kapitalist toplumun ilk sistemli analizini yapanlar arasında bulunan Adam Smith, sınıfları “kapitalistler”, “toprak sahipleri” ve “işçiler” olarak ayırmıştır. Bu sınıflandırmayı Marks’a kıyasla farklı kılan Smith’in üçlü bir ayrımına gitmesidir. Öte yandan Marks’ın yapay ve geçici olarak değerlendirdiği bölünmeyi Smith’in ayrı bir sınıf olarak kabul ettiği, orta sınıfın varlığı görülmektedir. Smith’in, Marks’ın görüşünden ayrıldığı tek nokta burası da değildir. İlâveten Smith sınıflar arası geçişlerin gayet olağan ve doğal bir seyirde gerçekleşebileceğini de söylemektedir. Marks’ın görüşü ise bu noktada sınıflar arası geçişin sadece devrim gibi çatışma ve benzeri yöntemlerle gerçekleşebilmesi üzerinedir. Aynı zamanda Smith sınıflar arası geçişi kolaylaştırmak ve çatışmayı azaltabilmek adına da bir “orta sınıf” öngörmekte bunun da sınıflar arası geçişi doğal bir seyre yerleştirdiğini savunmaktadır. Esasen bu yeni oluşturulan sınıfı da Marks’ın mutlak sınırlar ekseninde ifade ettiği ve kesinlikle olmasını istediği kutuplaşma anlayışının karşısında yeni ama çatışmayı azaltarak Smith’in doğal seyrine katkı sunan bir kavrayış olarak görebilmek mümkündür (Başaran, 2017, s.222-223). Smith açısından değerlendirmeye katılması gereken bir

diğer husus ise emeğin üzerindeki mülkiyet ve bunun pazarlanması sürecidir. Öncelikle Smith'in emeğin mülkiyetine özel bir önem verdiğini söylememiz gerekir. İşçilerin emeğini satarak onu mali bir karşılığa dönüştürmesinin Smith açısından toplumların refahını artırıcı bir etkisi bulunmaktadır. Emeğini iyi bir karşılığa satan işçi sınıfı daha verimli olarak artı ekonomik değer üretecek ve sermayeyi geliştirecektir. Sermayenin artmasıyla birlikte de kapitalizmin tanımında yaptığımız gibi kapitalizm ya üretimle ya da bilinçli bir krizle kendisini dönüştürecektir. Üretimin artmasıyla emek ihtiyacı da artacak ve ücretler yükselse bile sermaye azalmayacak aksine kârlılık artacaktır (Başaran, 2017, s.225-226). Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun yürütmüş olduğu faaliyet, Smith tarafından meşru görülen bir süreç iken; Marks ise burjuvaziye hizmet eden bir üst yapı aygıtı olarak değerlendirmektedir.

Sınıf kavramına Giddens'in yaklaşımı, tanımın özünde bir sınıfa ait olmanın doğuştan kazanılmadığı bunun yerine kişilerin ortak bir ekonomik kaynağa sahip olmalarının belirleyici olduğu yer almaktadır. Weber ise sınıf kavramının bulunabilmesinin bazı şartların gerçekleşmesi halinde mümkün olabileceğini söylemektedir. Bu şartlar ise Weber tarafından mülkiyet sahipliği, işçilerin içinde buldukları yaşam koşulları ve sahip oldukları olanaklar etrafında formüle edilmektedir. Bir anlamda mülkiyet üzerinde etkin bir karar verme mekanizmasının gerekliliği bu tanım ekseninde tartışılmaktadır. Dolayısıyla Weber'in sınıf tanımında belirleyici unsurun ekonomik olanaklar olduğunu söyleyebilmek de mümkündür (Demir, 2017, s.13-14). Sınıf kavramıyla ilgili oluşturulacak çerçevede yer alması gereken sorular sınıf kavramının varlığına, içinde yaşadığı gerilimlere ve sınıfı kimin belirlediğine dair bazı cevapları da bünyesinde barındıracaktır. Bu noktada Belek'in (2017, s.11-23) "Bir Olgu Olarak Kapitalizm" başlığında söylediği üzere kapitalizm, çeşitli unsurları bünyesinde barındıran ama bir olgu olarak da değerlendirilmesi gereken soyut bir kavramdır. Dolayısıyla kapitalizm olgusunun sınıf kavramını ortaya çıkardığını ve bunu desteklediğini söylemek mümkündür.

### **Kapitalizmin Çelişkileri**

Kapitalizm, başlangıçta tanımlandığı üzere sürekli üretimin teşvik edildiği ve devamlılığını da kendi içinde yaşadığı krizlere borçlu olan bir sistem olarak değerlendirilmektedir (Harvey, 2020, s.9). Bu sebeple kapitalizmin yaşadığı gerilimleri de kendi içinde devamlılığının bir parçası olarak saymak yanlış bir yaklaşım olmayacaktır. Harvey, “*On Yedi Çelişki ve Kapitalizmin Sonu*” isimli eserinde kapitalizmin dayandığı temel anlayışı yeniden üretimin zorunlu koşulu ve buna bağlı olarak gelişen krizler ekseninde açıklamıştır.

Öte yandan kapitalizmin kendi içinde barındırdığı “çelişik” durumu tahlil edebilmek için kavramın iktisadi ya da ideolojik ekseni de incelenmelidir. İktisadi anlamda yapılacak tanımın hareket noktasını daha önce açıklanmaya çalışıldığı üzere metanın üretimi ve pazarlanması süreci oluşturmaktadır. Siyasi anlamda yapılacak tanımın özünde ise “özel mülkiyet”, “liyakat” ve “kendi başına kişisel uğraşı” kavramları bulunmaktadır. Marks’ın sınıf kavramına yaklaşırken ifade ettiği mutlak sınırların bir benzeri de kapitalizmin temel ilkeleri arasında görülmektedir. Bu noktada Marks, işçi sınıfını tanımlarken emeğin kiralanması durumunu, özel mülkiyetin reddini ve köle karşıtı bir durumu tanımlamaktadır. Ancak kapitalizm açısından temel ilke görülen olgu başlangıçta köle olup toprağa bağlı olanların yerini bu kez emeğini ücretle satanların almasıdır (Eroğul, 1990). Anlaşılabileceği üzere kapitalizmde emeğin ücret getirisi, geleneksel anlamda serfliğin veya köleliliğin dönüşümü veya farklılaşması yerine kullanılan bir kavram olarak görülmektedir. Kapital sistem sermayeyi yeniden dönüştürebilmek adına da bu emeğe ihtiyaç duymaktadır. İlave olarak eklenebilecek bir diğer temel anlayış ise kapitalizmin özünü oluşturan ve bizim de tanımlama yaparken kullandığımız kâr güdüsüdür. Kâr etme güdüsü hem sermaye hem de işçi sınıfı açısından geçerli bir endişe olarak değerlendirilmektedir. Bir bakıma Marks’ın dediği gibi yaşanacak çatışmanın temeli olarak emeğin ve sermayenin bölüşümünden daha fazla pay istemesi görülmektedir (Marks, 2019).

Sermaye ve emek arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi bağlamında kapitalizmin yaşadığı çelişkinin yanında Asgari Ücret Tespit Komisyonu’nun içinde bulunduğu

fonksiyonun da irdelenmesi gerekmektedir. Daha sonra açıklanacağı üzere Komisyonda da sermaye ve emek arasında bir mücadelenin varlığı görülmektedir. Bunun yanında aynı çekişmenin kapitalizmin yaşadığı çelişkiler ekseninde bir olgu olarak kapitalizmin içinde olduğu da değerlendirilmektedir. Emeğin talep edicisi kapital sistemde sermaye olarak karşımıza çıkmaktadır. Emek sahibi de bu talebin karşılığı olarak emeğini kapitale belli bir miktar karşılığında satmakta ve kiralamaktadır. Belli bir bedel karşılığında gerçekleştirilen mülkiyet değişimi bir anlamda özel mülk olarak değerlendirilebilen emeğin sermayeye satılması olarak ifade edilebilmektedir. Bu mübadele sonucu gerçekleşecek kazanımlarda ise hangi grubun daha fazla kâr elde edeceği sorusu iki grup için de oldukça tartışmalıdır. Sermaye, emeğe kendi yeniden üretimini gerçekleştirmek için ihtiyaç duyarken emek ise hayat standartlarını artırabilmek adına bu bölüşümde kendi lehine ısrarcı olmaktadır. Emek ve sermaye arasında yaşanan bu çekişmeyi kimin kazanacağından göreceli şekilde hakem olarak yer alan devlet için de önemli bir mücadele olarak görülmektedir. Bu noktada sosyal demokrasi açısından devlet bir hakem; Marks açısından sermayenin bir üst yapı aygıtı konumundadır. Çünkü bir anlamda devlet de üretim kapasitesini artırabilmek adına işçi sınıfına; diğer yandan meşruluğunun devam edebilmesi açısından da sermaye sınıfına ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla sermaye ve emek arasında kârın bölüşümü anlamında yaşanan bu çekişme kapitalizmin yaşadığı çelişkiyle birlikte bizim de değerlendirdiğimiz Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nda da benzer şekilde gerçekleşmekte, sermaye kendi kazanımını artırmaya çalışırken aynı şekilde emek de kendi kazanımlarına odaklanmaktadır (Harvey, 2020, s.73-81). Burjuva ve işçi sınıfı arasındaki çekişme, sınıf bilincinin zayıf olması sebebiyle bir uzlaşma zemini üzerinde gerçekleşmektedir. Gramsci'nin "baskıcı hoşgörü" olarak ifade ettiği bu durum rızanın gönüllü bir şekilde imal edilmesi süreciyle de benzerlik gösterir. Ancak burada unutulmaması gereken burjuvanın mali gücü sebebiyle emek karşısında her zaman daha avantajlı bir konumda olduğudur. Bir anlamda işçi sınıfı devlet ve burjuva arasında ezilmiş ve yine mecburi sebepler ekseninde her iki tarafla

da anlaşmaya mecbur kalarak Marks'ın öngördüğü proleter devrimden uzaklaşmıştır. Dolayısıyla Gramsci'nin formüle ettiği gibi hegemonik tahakküm gerçekleşmiş ve işçi sınıfı üzerindeki baskıdan dolayı yasal bir zemine yerleşmiştir (Gramsci, 1986; Şimşek, 2004, s.47). İşçi sınıfının üretim sürecinde bulunduğu meta üzerinde herhangi bir iradesinin olmayışı, üretim sürecinde bulunduğu ürüne karşı yabancılaşmıştır ve sürecin bir nesnesi haline gelmiştir (Şeker, 2021, s.129).

Kapitalizmde yaşanan ve gelir bölüşümü olarak ifade edilebilecek bu gerilimin devlet eliyle Asgari Ücret Tespit Komisyonu gibi kurumlar aracılığıyla yasal bir zemine yerleştirilebildiğini söyleyebilmek mümkündür. Bir bakıma oluşan ekonomik artı değerın paylaşılması ve bunun şiddetsiz, hukuki, göreceli meşru şekilde meydana getirilmesi amaçlanmaktadır. Kapitalizmden temel alınarak açıklanmaya çalışılan bu durumun Asgari Ücret Tespit Komisyonu için de geçerli olabildiğini ve komisyonun sürece yasal bir zemine yerleştirerek gerilimi azaltmanın yanında ekonomik değerin bölüşümü konusunda da yönlendirici olduğunu söylenebilir. Ancak burada önemli olan nokta işçinin artı değeri üretmeye sadece kendisi açısından değil sermaye açısından da mecbur olduğu gerçeğidir. Sadece bu gerçekleştiği zaman sermaye açısından işçinin yaptığı üretimin bir karşılığı olabilecek ve bu sayede sermaye de kendi yeniden üretimini sağlayabilecektir. İşçi görüldüğü üzere kendisi açısından ücrete mecburdur. Sermayenin yeniden üretimi için de çalışmaya mecbur olarak değerlendirilmektedir. Ancak söz konusu mecburiyet sermaye grubu içinde geçerli olabilmektedir. Çünkü sermaye de kendi artı değerini yükseltebilmek ve bir kazanım elde edebilmek için işçi sınıfının ürettiği artı değere mecbur olarak görülmektedir. Dolayısıyla emek ve sermaye arasındaki bu mecburiyet aralarındaki gerilimi artıran bir unsur olarak da değerlendirilmektedir. Kapitalizmin yaşadığı çelişkiler ekseninde Asgari Ücret Tespit Komisyonu özelinde bir değerlendirmeye tabi tutarsak Komisyondaki grupların birbirine yeniden üretim anlamında mecbur olduğunu ve kapitalizmin yaşadığı bu üretim çelişkisinin bir benzerinin Asgari Ücret Tespit Komisyonunda da bulunduğunu söyleyebiliriz (Harvey, 2020, s.187-204).

## Rıza Üretimi

İktidarın görece sorumsuz olduğu, demokratik ve liberal rejimlerin henüz uygulanmadığı dönemlerde, zora dayalı bir yönetim anlayışı söz konusuydu. Bu durum muhalefet eksikliğine neden olmaktaydı. Bu sebeple iktidarların yönetilenleri ikna etmek için ilave bir araca ihtiyaç duymadığı durumlar meydana gelebiliyordu. Ancak totaliter rejimlerin yerine demokratik süreçlerin geliştiği toplumlarda iktidar sahipleri yeni araçlar kullanmaya başladı. Esasen bahsedilen bu yeni araç arayışları temelde yöntem değişikliğinden başkaca bir şey değildir. Her halükârda yöneticilerin temel amacı yönetilenleri bir şeye ikna etmektir. Geleneksel anlamda bunun aracı söylendiği gibi şiddet veya baskı gibi zorlayıcı unsurlar olabiliyorken artık günümüzde bu yöntem, halen varlığını sürdürmekle birlikte, yerini rızanın gönüllü üretimi esasına bırakmıştır. Dolayısıyla yönetilenlerin baskı veya şiddete başvurulmadan yönetilmesi ve ikna edilmesi *rıza üretimi* olarak açıklanabilmektedir (Güler, 2018, s.75-76). İktidarın sürekliliği adına yönetenler bir meşruiyet ihtiyacı hissetmektedir. Yönetilenlerin otorite altında tutulması ise iktidarın sürekli olmasına kaynaklık edecektir (Öztekin ve Öztekin, 2020, s.2913-2915). Açar (2022, s.90)'a göre İdeoloji, sınıf egemenliğine dayalı yapıyı meşrulaştıran, mevcut düzene entegre ve adapte eden özelliğe sahiptir. Bu noktada kapitalist üretim evresi, ortaya çıkardığı yoksulluk, sömürü sistemine karşın bazı araçlar ile *rıza üretimini* sağlamaya çalışacaktır. Asgari Ücret Tespit Komisyonu da bir *rıza üretim* aracı olarak ortaya çıkmaktadır.

## Kölelikten Sendikaya İşçi Sınıfının Durumu

Kölelik ve serflik kavramlarının değerlendirilmesi ve tanımlanması, işçi sınıfının yaşadığı dönüşümleri incelemek açısından önemlidir (Bakirezer, 2008, s.18-19). Kapitalist üretim modeliyle düşündüğümüzde kişilerin bir borca karşılık köle statüsüne terk edilmesi, serbest piyasa ekonomilerinde içerik değiştirmiş olsa bile hala yöntemsel olarak görülebilmektedir. Her ne kadar bu süreç, kölelerin ya da serflerin emeklerini ya vücut bütünlüklerini sermayeye konu edebilmesi şeklinde

gerçekleşiyorsa da sadece yönetsel ve içerik olarak birbirinden farklı gözükmektedir. İşçi sınıfı kavramının kapitalizm ile birlikte ortaya çıkmasının nedeni, Marks'ın ifade ettiği gibi işçinin geleneksel daha doğrusu feodal üretim anlayışından çıkması ve şehirlere yönelmesi bulunmaktadır. Köleci evrede özgür olmayan emek tipleri üç sınıfta incelenebilir. Bunlardan ilki borç bağımlılığı şeklinde ortaya çıkan emek biçimidir. Borcunu ödeyemeyen kişinin, kendi bedenini yahut örneğin çocuklarını rehin vermesi yoluyla kurulan ilişki biçimidir. Genelde borçlunun borcunu ödeyemeyip alacaklının sürekli kölesi haline geldiği görülmüştür. Bir diğer emek biçimi olarak taşınır mülk gibi kölelik ise efendisinin kişisel mülkü olarak satılabilir veya satın alınabilir. Üçüncü bir kategori ise serflik (Peksan, 2021). Kişinin, efendisi altında köle sıfatıyla çalışmasının tarihi antik Yunan düşüncesine kadar dayanmaktadır (Bakırezer, 2008, s.17). İşçilerin emeği üzerindeki hukuksal tasarrufu, onları görelide olsa kölelerden ve serflerden ayırmaktadır (Koç, 2003, s.8). Sınıf kavramının temellerini oluşturmada tarımdan koparak sanayiye eklenen işçi sınıfı etkili olmuştur. Üretim anlamında yaşanan artı değer topraktaki serf'i emek anlamında değersizleştirmiş ve onu sermayenin insafına bırakmıştır. Politik-ekonominin değişen bu yönüyle birlikte sendika kavramı da önem kazanmıştır. Sanayi Devrimi sonrasında işçilerin tepkisel harekâtının nedeni, işçilerin makinalaşma karşısında yedek bir ordu statüsüne geçirilmesidir. Bu duruma en şiddetli tepkilerden biri İngiltere'de gözlemlenmiştir. Teknoloji karşıtı bir hareket olan Ludizm, 19. yüzyılın tekstil işçilerinin oluşturduğu bir gruptan adını almaktadır. Ned Ludd 1770'lerin sonunda yeni keşfedilmiş dokuma makinalarını parçalamıştır. Ona göre makinalaşma tekstil sektöründe işsizliğe neden olmuştur. 1812 yılında Ludd'un takipçileri stoklama alanlarına ve dokuma tezgâhlarına saldırılar düzenlemeye başladı. İlk örgütlü Ludist isyanı 1811 yılında yaşanmıştı (Arif, 2015). 1824 yılında İngiltere'de kabul edilen Reform Yasası ile İngiliz işçiler örgütlenme hakkını elde etmişlerdir. Yasal anlamda ilk sendikacılık harekâtının temeli atılmıştır. Sendikacılık ülkelerin rejim, sistem ve diğer faktörlerine göre değişiklik göstermiştir (Kalaycıoğlu ve diğ., 2008, s.78). Sanayiye bağlı üretimin artması ve emeğin savunmasız kalması sonucu sosyalist fikirler gelişmeye

başlamıştır. Sosyalist fikirler aynı zamanda kapitalist fikirlerin karşısına işçi haklarını savunan bir değer olarak çıkmıştır. İlk haliyle Marks'ın çatışmaya dayanan devrimci komünizm hedefi, özellikle Batı Avrupa'da, sosyal demokrat politikalar ile tedrici ve uzlaşmacı bir kimliğe bürünmüştür. Klasik Marksizm'in revizyona uğratılması ve sendikal hareketin önemsenmesi sonucu işçi sınıfının proleter devrimi gerçekleştirmesi mümkün olmamıştır. Bu noktada Sovyet Rusya, Latin Amerika ve Asya devrimleri Marksizm'in klasik hedefleri ile de yer yer çatışma içine girmişlerdir. Öte yandan sosyal demokrasi anlayışı, proleter devrim önüne set çektiği gibi kapitalist ekonomi tarafından dayatılan şartları sahiplenmekle, işçilerin sınıf bilincine ulaşmasını engellemiştir (Marks, 2019; Marks ve Engels, 2010; Marks, Engels ve Lenin, 2019). Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişle birlikte siyasi partilerden bağımsız ve onlardan çok farklı olarak çıkar gruplarını ortaya çıkarmıştır. Çıkar gruplarının amacı siyasi olmaktan çok ekonomik kaygıların etrafında şekillenmiştir. Dolayısıyla çıkar gruplarını toplu halde değerlendirdiğimizde dernek veya cemiyet gibi yakın anlamlara gelen kurumlara işaret ettiği anlaşılmaktadır. Bir diğer yönüyle çıkar grupları siyaseten bir kazanım elde etmeyi amaçlamazlar ve çok büyük oranda siyasi fikirlerden uzakta konumlanmışlardır. Çıkar gruplarının temel amacı siyasi olarak iktidarı ele geçirmekten çok onu etkilemek ve bir kazanım elde etmek üzerine inşa edilmiştir. Ancak çizilen bu net sınırlara rağmen çıkar grupları da kendi içinde dönüşüm geçirerek farklı fraksiyonlara bölünmüştür. Bu bölünmüşlük hali sınıf bilincinin yerleşmesine saldırdığı gibi burjuva açısından da kendisine yönelecek tepkinin yavaşlatılması adına bir araç olarak kullanılmaktadır. Çıkar grubu kavramının bir diğer yönü farklı türlerde oluşması sebebiyle kendi içinde yaşadığı bölünme sebebiyle yaşanmaktadır. Bunlardan ilki geleneksel anlamda ifade edilen ve hâlihazırda doğuştan edinilen "Komünal Grup" biçimidir. Kavramın bu halinde zaten bir grubunu içine hazır olarak girildiği için aynı zamanda örgütlü bir hareketin daha kolay gerçekleşeceği de savunulabilir. Çıkar grubu kavramının bir diğer yönü ise "Kurumsal Gruplar" olarak formüle edilmiştir. Bu tarzında sınıf bilincini uyandırmaktan



çok var olan siyasi düzene eklenme ve siyasi araçlar sayesinde bir kazanım elde etmek amaçlanmaktadır. Çıkar grubu kavramının son halinde ise sadece var olan ortak menfaatlere odaklanılmış ve hedefler grubun amaçlarıyla sınırlanmıştır. Tam da bu haliyle kavramın bir sınıf bilinci inşa etmede bir araç olarak kullanılabilmesinin önü açılmıştır. Çıkar grubu kavramıyla ilgili yapılan bu sınırlı tanımdan hareketle anlaşılmaktadır ki kavram kendi içinde nasıl ve hangi dereceye kadar bölünebileceği üzerinde bir fikir birliği bulunması güçleşmektedir. Dolayısıyla kavramsal anlamda yaşanan bu çekişmenin bile burjuva açısından sınıf bilincine saldırmada bir araç olarak kullanılması gayet olası bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun niteliksel yapısı incelendiğinde de gerek sendikaların varlığı gerekse de devlet ve burjuvanın dâhil olmasıyla oluşan üçlü yapıyla, sınıf bilincinin oluşması engellenmektedir. Çıkar gruplarının kavramsal niteliğine dair yaşanan bölünmenin bir benzeri çıkar gruplarının siyaset yapma yöntemlerinde de gözükmektedir. “Çoğulculuk” olarak tanımlanan ilk halinde yüksek bir uzlaşma kültürünün olduğu söylenmektedir. Klasik Marksistlerin bu modele karşı çıkmasında ise yine bu modelin sınıf bilincinin oluşmasını engellemesi ve şiddetle yaşanması öngörülen proleter devrimi imkânsızlaştırması bulunmaktadır. Bir diğer model olan “Korporatist Model” ’de ise çıkar grupları devletle iç içedir ve bu gruplar ayrıcalıklı bir politika oluşturma hakkına da sahiptir. Bu sayede bir tarafı devlet, bir tarafı sermaye ve bir tarafı da korporatist modelden kaynaklı olarak devletle iç içe geçen çıkar gruplarından oluşan üçlü bir yapı söz konusudur. Ancak her üç grup için de söz konusu katılım her düzeyde değil sadece bu erişime sahip olanlar açısından gerçekleşmektedir. Yani bu modelde önemli bir çoğunluk politika üretme sürecinin dışında kalmaktadır. Korporatist modelin bir diğer yönünde ise dikey bir hiyerarşi oluşturulmakta ve politika üretme süreci istişareyle politika üretildiği iddiası arkasına gizlenmektedir. Bu yöntem sebebiyle işçi sınıfının burjuvaya yöneltmesi gereken tepki, yine kendi sınıfı içinde kalmaktadır. Kapital dönemde sınıf siyasetinin açıklamak zorunda kaldığı tartışmalar da mevcuttur (Başaran, 2017, s.223).

İşçi sınıfının sendikalaşmaya evrilme süreci, Türkiye örneğinde özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasına rastlamaktadır. Savaşın bitmesiyle birlikte ülkelerin ekonomik sistemlerinde liberal anlayış hâkim olmaya başlamış ve Türkiye de doğal olarak bu durumdan etkilenmiştir. Ekonomik olarak devlet odaklı yaklaşımdan uzaklaşmış ve özel sektörün önemsendiği ve teşvik edildiği bir döneme girilmiştir. Bahsedilen bu önem ve teşvik sadece yerli sermaye ile sınırlı kalmamış aynı oranda yabancı sermaye de ekonomik sistemin içine dâhil edilmek istenmiştir. Ekonomik sistemler yanında yaşanan siyasi dönüşümle birlikte yine İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok partili hayata geçiş yaşanmaya başlanmıştır. Bu sayede iktidarı ele geçirmek isteyen partiler açısından işçi sınıfı önemli bir aktör haline gelmiş ve bu sayede işçiler kazanım elde etme açısından siyasi partiler tarafından önemli bir noktada görülmeye başlanmıştır. İşçi sınıfının öneminin artmaya başlamasıyla birlikte örgütlenme bakımından var olan hukuki ve siyasi engeller ortadan kaldırılmış ve işçilerin 1960 ve sonrası yaşanan siyasal ortam sebebiyle devlet denetiminde bile olsa sendikalaşabilmelerinin önü açılmıştır. Bir bakıma yoğun şekilde örgütlenmek isteyen ve devletin sürekliliği açısından birleştirici ve devlete yardımcı konumda olması istenen işçi sınıfı hareketleri bir düzen altında tutulmak istenmiştir. İşçi sınıfının sendikalaşmaya başlamasıyla birlikte emekçilerin yaşadığı örgütsel dağınıklık, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun kurulmasıyla son bulmuştur. Ancak örgütsel dağınıklık son bulmasına rağmen işçi sınıfı içinde yaşanan suni bölünme ise hala varlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla işçi sınıfının içinde bulunduğu ve bu çalışma içinde yararlanılan Marks'ın tanımından hareketle işçi sınıfında var olan iş gücü ve nitelik ayrımı işçilerin sendikal birleşiminin gerçekleşmesine zarar vermiştir. Kazandığı ücret veya ilave ayrıcalıklar sebebiyle işçi sınıfının içinde olan ancak sınıf dışı bir örgütlenme yoluna giderek patronların örgütlenmesine dâhil olan çalışanlar sebebiyle işçi sınıfı içindeki ayrılık derinleşmiş ve sendikal hareketler 1960'lara kadar işçiler açısından amacına ulaşamamıştır (Çevik, 2020, s.275-276). 1960'lı yıllarda işçi sınıfının çıkarları doğrultusunda şekillenen kurumsal değişimler, emek hareketini daha

çok hükümet politikalarına bağımlı hale getirdi. Ücretler, işçileri korumak ve cezbetmek için bir araç haline geldi. Hükümet açık ekonomi politikalarına, özelleştirmelere, serbest piyasa ekonomik reformlarına karşı işçi sınıfının taleplerini öncelerek kendi çıkarlarını korumayı hedefleyen popülist bir iktidar yapılanmasına dönüştü (Ünal, 2021, s.412).

27 Mayıs 1960'ta yaşanan askeri müdahaleden sonra oluşturulan anayasa, sosyal anlamda özgürlükçü bir ortam yaratmıştır. Hatta bu özgürlükçü ortam ve anayasa ruhu, bir sonraki askeri müdahale için de bir sebep olarak gösterilmiştir. 1960 öncesinde “Cemiyetler Kanunu”, “Sendika Kanunu”, “İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun” ile düzenlenmeye çalışılan sendikal hareketler 1960 sonrasında anayasal anlamda koruma altına alınmıştır. Dolayısıyla 1960 ve sonrasında oluşan özgürlükçü ortam, işçi hareketinin sendikal deneyimini devlet güdümünden uzaklaştırmıştır. Bu dönemden sonra 1980'lere kadar sendikal hareket yoğunlaşarak artmış ve işçilerin çok büyük bir bölümü sendika çatısı altında toplanmıştır. 1960 ve 1980 arasında işçilerin örgütsel birliği anlamında dikkate alınması gereken bir konu ise işçi sınıfı içindeki siyasi nitelikli bölünmedir. İlk grev hakkı 1963 yılında kazanılmıştır (Ünal, 2021: 416). 1960 ve öncesinde iş gücü niteliğine göre derinleşen ayrım bu kez siyasi anlamda kendisini göstermiş ve siyasi tabanlı ayrılmalar sebebiyle işçilerin sendikal bölünmesi derinleşmiştir. Özellikle 1980'nin hemen öncesinde yaşanan bu ayrımın temelinde, işçi sınıfının kazanımlarını öncelikleme ile siyasi beklentileri ön plana çıkarmak arasında sendikal anlamda önemli fikir çatışmaları ve bölünmeler yaşanmıştır. 1980 müdahalesinin öncesinde yaşanan sosyal ve siyasi belirsizlik ortamı ile sendikal faaliyetler de bu durumdan etkilenmiştir. 1980 müdahalesinin hemen öncesinde yaşanan ve işçi sınıfının sendikal hareketini siyasi bir ortama taşıyan bölünme sebebiyle, 1980 sonrasında sendikal hareketler pasif bir hale getirilmek istenmiş ve anayasada bu yönde düzenlemeler de yapılmıştır. Sendikaların siyasi faaliyetlerde bulunması yasaklanmış; grev, lokavt gibi işçi özgürlüklerini sınırlamada ucu açık, yorumlanmaya muhtaç sınırlar belirlenmiştir. Sen-

dikal hareketler 1960 ve öncesinde olduğu gibi tekrar yoğun devlet denetimine alınmak istenmiştir (Çevik, 2020, s.278-280). İmalat sektörünün gelişmesiyle birlikte 1960'lı yılların başında işçi sınıfının gücü artmaya başlamış ve ithal ikamesi yoluyla yerli tüketim önem kazanmıştır. Sanayileşme, işçileri kırsal alanlardan şehirlere çekmiştir. Bu durum, emekçi sınıfın gücünü yoğunlaştırması ve temsili örgütlenmeleri talep etmesi için fırsat sağladı. Ekonomi, tarımdan imalata bu endüstriyel geçişi yaşarken, Sovyetler Birliği'nin etkisi ve komünist solun politikaları alan kazanıyordu. Örgütlü emeğin sol ideolojiye yakın durması ve ekonomik ortamdaki eğilimler, sendikalaşma talebini artırmaktaydı (Ünal, 2021, s.416; Ünal ve Köse, 2018, s.6).

### **Çatışmadan Uzlaşya: Asgari Ücret Tespit Komisyonu**

#### **Asgari Ücret'in Tarihçesi**

18. yy' da Sanayi Devrimi'yle birlikte üretim yapısının kitle üretimine dönüşmesi, Marks'ın tanımıyla "mülksüzleşenlerin" fabrika sisteminde çalışmaya başlamasıyla ücretli çalışan sayısını arttırmış, ücret düzeylerini düşürmüştür. Literatürde ücretlerin düşük olduğunu ifade edebilmek amacıyla "sefalet ücreti" ya da "ölmeyecek derecede ücret" olarak tanımlanmıştır (Yolvermez, 2020, s. 2442-2443). Ülkemizde asgari ücretle ilgili düzenlemeler Osmanlı ve Selçuklu dönemlerine kadar uzanmaktadır. Çalışma hayatında "ahi örgütleri" çeşitli düzenleyicilik fonksiyonları görmüş, fiyatlara müdahale etmiş, usta, kalfa ve çıraklar arasındaki ilişkileri düzenleyerek, esnaf ve işçisine uygun hayat koşulları sağlama konusunda önemli görevler yerine getirmiştir. Osmanlı devletinde asgari ücretler konusunda bilinen ilk müdahale 1806 tarihli bir fermanda, o zamanki para birimi ile belli işlerde çalışan işçilerin ücretleri tespit edilmiştir (Eser ve Terzi, 2008, s. 129-130).

ILO (International Labour Organization) Uluslararası Çalışma Örgütü Anayasası, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa Sosyal Şartı ve diğer belgelerde

asgari ücrete ilişkin referans düzenlemeler bulunmaktadır. ILO Anayasasının başlangıç kısmında asgari ücret “yeterli yaşam koşullarını sağlayacak bir ücret” şeklinde tanımlanmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde (m.23/3); “her çalışanın insan haysiyetine uygun olarak kendisi ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılayacak bir geliri elde etmesi” temel bir insan hakkı olarak görülmektedir. Avrupa Sosyal Şartı’nda (m.4/1) ise; “çalışanların kendilerine ve ailelerine saygın bir yaşam düzeyi sağlayacak ücret hakkına sahip oldukları” belirtilerek, asgari ücrete ‘amaç’ yönünden yaklaşılmaktadır (Sayın, 2019, s. 1879). BM (Birleşmiş Milletler)’ye göre asgari ücretin evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı ve bu tür bir ücreti tanımlayan evrensel olarak kabul edilmiş bir parasal miktar bulunmamakla birlikte, işçilerin ve ailelerinin temel ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlayan bir ücret olarak tanımlanabilir (UN, 2023).

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’ne göre herkesin adil ve elverişli bir ücret hakkı bulunmaktadır. Bu hakkın yanında kendilerine sosyal korumaların sağlanabileceği de söylenmektedir (Üçışık, 2010, s.9). Ücretin belirlenmesi çeşitli mevzuatlarda çeşitli şartlara bağlanmıştır. Asgari Ücret Yönetmeliği’ne göre ücret, günlük olarak ödenen ve işçinin temel gereksinimlerini karşılayan bir değere denk düşmelidir. Bir diğer deyişle işçi, ücretiyle gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi gereksinimlerini karşılayabilmelidir (Asgari Ücret Yönetmeliği, 2004, md. 4/d). Ücretin belirlenmesinde bir diğer kriter ise ayrımcılık yapılmamasıdır. Ücretin belirlenmesinde her türlü ayrımcılık yasaklanmıştır (Asgari Ücret Yönetmeliği, 2004, md. 5). Asgari ücret tüm iş kolları için ve mutlaka günlük olarak belirlenir (Asgari Ücret Yönetmeliği, 2004, md. 6). Asgari ücret belirlendikten sonra bu ücretin altında herhangi bir tutarın işçilere ödenmesi gibi bir durum hukuki olarak söz konusu değildir. İşçinin asgari ücretten düşük bir ücreti kabul etmesi durumunda bile asgari ücretin altında bir miktarın işçiye ücret olarak ödenmesi mümkün olmamaktadır. İlaveten işçilere sosyal yardım sağlandığı söylenerek işçilerin ücreti belirlenen asgari ücretten düşük bir şekilde kararlaştırılamamaktadır (Asgari Ücret Yönetmeliği, 2004, md.12). Asgari ücret tanımında aile kavramı yer almamakla birlikte, ILO’nun 1995 tarihli 176

numaralı ‘*Madenlerde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi*’ni 28 ülke imzalamış, Türkiye bu sözleşmeye imza atmamıştır (Sözcü, 2014).

1982 Anayasa’nın 5. maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti sosyal hukuk devleti ilkesi gereği devletin kişilerin karşılaştığı ekonomik, siyasal ve sosyal engelleri kaldırma gibi bir yükümlülüğü bulunmaktadır. Gereken şartların hazırlanması devletin görevi olarak sayılmaktadır. Ücretin belirlenmesinde Anayasanın 5. maddesinin önemli bir mevzuat kaynağı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Anayasanın 10. Maddesine göre devlet kadın ve erkek haklarının eşit olarak hayata geçmesinden sorumlu tutulmaktadır. Bu madde her ne kadar genel ve soyut bir tanımlama içerse de ücretin de bir hak olduğundan hareketle anayasanın 10. maddesinin önemli bir kazanım olabileceği görülmektedir. İlgili maddenin kadın ya da erkek işçilerin sadece cinsiyetleri dolayısıyla daha düşük veya daha yüksek bir ücretle karşı karşıya kalmasını engelleme yönünde önemli bir koruma sağladığı yorumunu yapabilmek mümkündür. Anayasanın 55.maddesi ise açıkça asgari ücretten bahsetmektedir. Ücret emeğin karşılığı olarak ifade edilmekte ve asgari ücretin belirlenmesinde çalışanın geçim şartları ve ülkenin ekonomik durumunun da dikkate alınması gerektiği söylenmektedir. Adaletli ücretin sağlanması ve gerekli sosyal yardımların yapılması ise ücretle ilgili getirilen diğer koruma uygulamaları olarak dikkat çekmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, md. 55).

### **Komisyonun Kısa Tarihçesi**

Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinde “ahi örgütleri”nin düzenleyici fonksiyonlarının olduğu, fiyatlara müdahale ettiği, usta, kalfa ve çıraklar arasındaki ilişkileri düzenlediğini belirtmiştik. Ayrıca esnaf ve işçisine uygun hayat koşulları sağlama konusunda önemli görevler yerine getirmiştir. Asgari ücretler konusunda bilinen ilk müdahale 1806 tarihli bir fermanda, o zamanki para birimi ile belli işlerde çalışan işçilerin ücretleri tespit edilmiştir (Eser ve Terzi, 2008, s. 129-130). Türkiye’de asgari ücretin belirlenmesine yönelik politikalar 1. İzmir İktisat Kongresi ile

birlikte başlamaktadır (Erdođdu, 2014, s.4). Kongrenin öncesinde 1921 yılında Eređli Kömür İşçileri için belirlenen ücretin tüm işçiler için asgari bir düzeyde belirlenmesine yönelik kanun çıkarılmıştır. Ancak bahsedilen bu kanun büyük oranda uygulanamadığı için henüz asgari ücretin mevzuat anlamında korunduğu gibi bir yorum erken olarak görölmektedir (Korkmaz ve Avsallı, 2012, s.153). Türkiye’de ücretin belirlenmesine yönelik ilk mevzuat kaynağı 1936 tarihli 3008 sayılı İş Kanunu’dur. Kanunla birlikte dönemin İktisat Vekaletine<sup>1</sup> ücreti “En Az Ücret” adı altında düzenleme yetkisi verilmiştir. Ancak hangi meslek kolları için ücretin belirlenebileceği bakanlığın takdirine bırakılmıştır. 1950 senesine gelindiğinde ise bu yetki Çalışma Bakanlığına devredilmiştir. Çalışma Bakanlığının 1951 yılında çıkardığı yönetmelikle birlikte cinsiyet ayrımı ortadan kaldırılmış ve kadın-erkek bir olmak üzere asgari ücret uygulamasına geçilmiştir. Ancak yine de bahsedilen ücret tüm iş kollarını kapsamamış, ilaveten illerde de ücretin belirlenmesi kapsam dışında bırakılarak daha yerel bir ölçek belirlenmiştir. 1967 yılında ise 931 sayılı İş Kanunu çıkarılmış ve tüm iş kolları ayırım gözetilmeksizin kapsam içine alınmıştır. Anayasa Mahkemesi bu kanunu iptal etmiş; 1971 yılında 1475 sayılı Kanun ile birlikte Çalışma Bakanlığının ücreti bir komisyon vasıtasıyla belirlemesi mümkün hale getirilmiştir. Bu tarihten sonra başlangıçta dar bir kapsamla da olsa ücretin pazarlık konusu edilmesi mümkün olmuştur. Sonuçta 1951-1968 arasında yerel düzeyde belirlenen ücret 1971 sonrasında ise ulusal bir komisyonlar aracılığı ile belirlenmeye başlamıştır. 1989’a kadar sektör ve coğrafî farklılıklar ekseninde belirlenen asgari ücret bu tarihten sonra her türlü farklılıktan arındırılmıştır (Kuzgun, 1991: 139-141; Yolvermez, 2020: 2447).

Kongre gerçekleştikten sonra asgari ücretin yasal anlamda korunabilmesi ilk kez 1951 yılında uygulamaya koyulan 1936 tarihli İş Kanunu ile mümkün olabilmıştır (Korkmaz, 2004, s.54). Bu sebeple 1951 yılından itibaren asgari ücretin artık mevzuat anlamında korunmaya başladığı yorumunu yapabilmek daha doğru bir yaklaşım

---

<sup>1</sup> Ekonomi Bakanlığı.

olarak görülmektedir. Asgari ücretin yerelde tespit edilebilmesi amacıyla 1951 yılından sonra asgari ücretin belirlenmesine “Asgari Ücretlerin Tespitine Mütteallik Yönetmelik” uygulamaya konmuştur. Ancak asgari ücretin yerelde uygulanmasının zor olması sebebiyle 1968 tarihinden başlayarak ulusal ve merkezi bir komisyonla artık asgari ücretin belirlenmesine başlanmıştır (Gül Yücel, 2019, s.345).

### **Komisyonun Sınıfsal Eleştirisi**

Asgari Ücret Tespit Komisyonu’nun sermaye ve emek arasında yerine getirdiği fonksiyonun sınıfsal duruşunun incelenmesi önemlidir. Asgari Ücret Tespit Komisyonu; işçi, patron ve hükümet yetkililerinden oluşmaktadır. İlgili mevzuat kaynağına göre Komisyon; işçileri, patronları ve hükümet yetkililerini beşer üye ile temsil etmektedir. Komisyonun bu üçlü yapısı sayesinde komisyondaki her grubun müzakere şansının bulunduğu değerlendirilmektedir. Komisyon en az 10 üyenin katılımı ile toplanacağı ve kararlarını da oy çokluğu ile alacağı için (Asgari Ücret Yönetmeliği, 2004, md. 8) bu üçlü mekanizmanın bir denge diplomasisi meydana getirebileceği de düşünülmektedir. Asgari Ücret Tespit Komisyonu’ndaki durum incelendiğinde işçi sınıfı temsilcilerinin bugünkü mevzuat gereği beş kişiyle ve bir ayırım gözetilmeksizin temsil edildiği görülmektedir. Nicel olarak eşit bir denklem kurulmuş olsa da Asgari Ücret’in tespitinde işçi sendikalarının izlemiş olduğu politikalar da analiz edilmelidir. Asgari Ücretin belirlenebilmesinin yasal bir zemini bulunmaktadır. Bu zemin anayasadan başlayarak ilgili kanunlara ve oradan da yönetmeliklere kadar uzanan geniş bir yelpazede yer almaktadır. Anayasanın 55. maddesinde ücret emeğin karşılığı olarak görülmüş, emek ile sermaye arasındaki mübadele bir anlamda ifade edilmiştir. Her ne kadar ücretin kimden alınacağı tam olarak ifade edilmemişse de burada değerlendirilmesi gereken ücretin bir mübadele aracı olarak görülmesidir. Aynı maddenin devamında ise ücretin asgari oranda belirlenebilmesi adına devlet sorumlu kılınmıştır. Dolayısıyla devletin ücretin belirlenmesi adına yönlendirici bir misyonu olduğu değerlendirilmesi yapılabilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, md. 55).



Asgari Ücret Tespit Komisyonuyla ilgili bir diğer yasal zemin, 4857 sayılı İş Kanunudur. Kanuna göre Komisyon ile alakalı işlemler Maliye Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının müşterek çıkaracakları yönetmelik çerçevesinde yürütülmektedir (İş Kanunu, 2003, md. 39). Yönetmeliğin henüz 2. maddesinde ise ücretin belirlenme esası olarak tüm iş kolları gösterilmektedir (Asgari Ücret Yönetmeliği, 2004, md.2). Asgari ücretin belirlenmesi ile ilgili yönetmelik incelendiğinde genel anlamda sınırların keskin çizildiği görülmektedir. Bu hem işçilerin bir bütün olarak ifade edilmesinde 2. Maddede, hem de ücretin belirlenmesinde ayrımcılık yapılamayacağına dair ifadelerin olduğu 5. maddede görülmektedir (Asgari Ücret Yönetmeliği, 2004, md. 2 ve 5).

Nicelik açısından eşit kurulan komisyonun nesnel politika üretme konusunda karşılaştığı eleştiriler bulunmaktadır. Hükümet yetkililerinden oluşan 5 kişilik temsilci grubuyla patronlardan oluşan diğer 5 kişilik grubun anlaşması durumunda çoğunluk elde edilmekte ve işçi grubunun varlığı, nicelik anlamında etkisiz bir duruma düşmektedir. Dolayısıyla Komisyon'un tesis etme iddiasında olduğu adaletli ücretin hangi gruplar için gerçekleşeceği sorunsal tartışmalı bir zeminde gerçekleşmektedir. Dahası işçi grubunu temsil eden sendikaların da toplumsal anlamda bulunduğu karşılık, Komisyon'un yapısına bakıldığında doğru orantılı gözükmemektedir. Sendikaların, Komisyon'u istediği her şeye ikna edebileceği şekilde toplumda bulunan genel algıya rağmen sendikalar kendileri dahi Komisyon'un içeriğini ve adaletini tartışmaktadır (TES-İŞ, 2022a). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre Ocak 2023 itibarıyla 16 milyon 163 bin 54 işçi bulunmaktadır. Sendikaya üye olan işçilerin oranı yüzde 14,42 olarak açıklanmıştır. 2 milyon 330 bin 98 işçi herhangi bir işçi sendikasına üyedir (Birgün, 2023). Sendikaların varlığı önemli olmakla birlikte sendikaların her türlü müzakere şansına sahip olduğu ve Komisyon'u tamamen kendisinin istediği şekilde yönlendirebileceği gibi bir yaklaşım söz konusu değildir. Toplumsal olarak yüklenen bu çekinceli yaklaşım sebebiyle sendikaların da Komisyon'a karşı olan tavrı genel anlamda olumsuz bir seyir izlemektedir (Amerika'nın Sesi, 2022). Ücretin asgari düzeyde belirlenmesi sadece ekonomik anlamda değil sosyal

anlamda da karşılığı olan bir konudur. Sendikaların özellikle vurguladığı ve ilgili kanunlarda da koruma altına alınan ve “*insan onuruna yakışır seviyede*” diyerek ifade edilen ücret miktarı ülkemizde çok büyük oranda açlık sınırının hemen üzerinde ve yoksulluk sınırının da çok altında belirlenmektedir. Komisyon aracılığı ile belirlenen bu ücret sebebiyle de toplumsal olarak sendikalara olan yaklaşım olumlu bir ivme yakalayamamıştır (TES-İŞ, 2022b). Komisyon’un üçlü üye yapısı uygulamada işçiler adına olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Komisyon’un toplantı ve karar alma şekli düşünüldüğünde Komisyon’da var olan üç gruptan ikisinin uzlaşmaya varması durumunda diğer grubunun varlığı tartışmalı bir konuma düşmektedir. Genel anlamda gerçekleştiği şekliyle hükümet ve patronların anlaşması halinde işçi temsilcilerinin beklenti ve talepleri önemini yitirmektedir. Buna bir de işçi temsilcilerinin işçi haklarını savunmak yerine sermayeden taraf olması eklenince hem Komisyon’un hem de sendikaların varlığına dair tartışmalar şiddetlenmektedir. Komisyon toplantısında sendika başkanının görüşmelerin uzaması halinde tıkanma riskine karşı, imza atması basına yansımış, farklı tepkilere neden olmuştur (HABER-İŞ, 2020; Evrensel, 2019).

Komisyon açısından temel bir farka daha değinmek yerinde olacaktır. Komisyonun belirlediği ücret daha önce söylendiği gibi sadece ücret olarak görülmemeli ve öncelikle toplumun diğer bütün değişkenlerini de etkilediği kabul edilmelidir. Bu sebeple ücretin belirlenmesi Türkiye ekonomisini yönlendirici bir değerde görülmektedir. Ücretin belirlenmesi esasen ülke ekonomisinin veya daha önce anlatıldığı üzere sermayenin genişlemesinin bir yansıması olarak da değerlendirilebilecektir. Buradaki asıl sorun ise hangi sınıfın bu büyümeden ne kadar pay alabileceğidir. Zaten Komisyondaki temel kaygının bu olduğu söylenebilir. 2002 yılından bu yana gelir dağılımını matematiksel olarak inceleyen parametrelerden biri olan *Gini Katsayısı* incelendiğinde ekonomik büyüme oranlarına karşın gelir dağılımından uzaklaştığı görülecektir.

Komisyonun popülist amaçlara hizmet ettiğine yönelik değerlendirmeler bulunmaktadır. Ekonomik popülizm olarak tanımlanan bu durum çatışma potansiyeli ihtimalinde ve hükümetin işçi sınıfının çıkarları doğrultusunda hareket ettiği durumlarda gözlemlenir. Gelişmekte olan ülkelerde yüksek bir ücret artışı ile iş dünyasının çıkarları görmezden gelinir. Bu durum enflasyonu yükseltebilir ve döviz kurunda büyük değer kayıplarına neden olur. Türkiye’de hükümet, orta sınıfın desteğini çekmek için ekonomik popülizmi teşvik ederek işçi sınıfının bir savunucusu gibi davranmaktadır (Ünal, 2021, s.408; Ünal ve Köse, 2018, s.3; Ünal ve Köse, 2019, s.146).

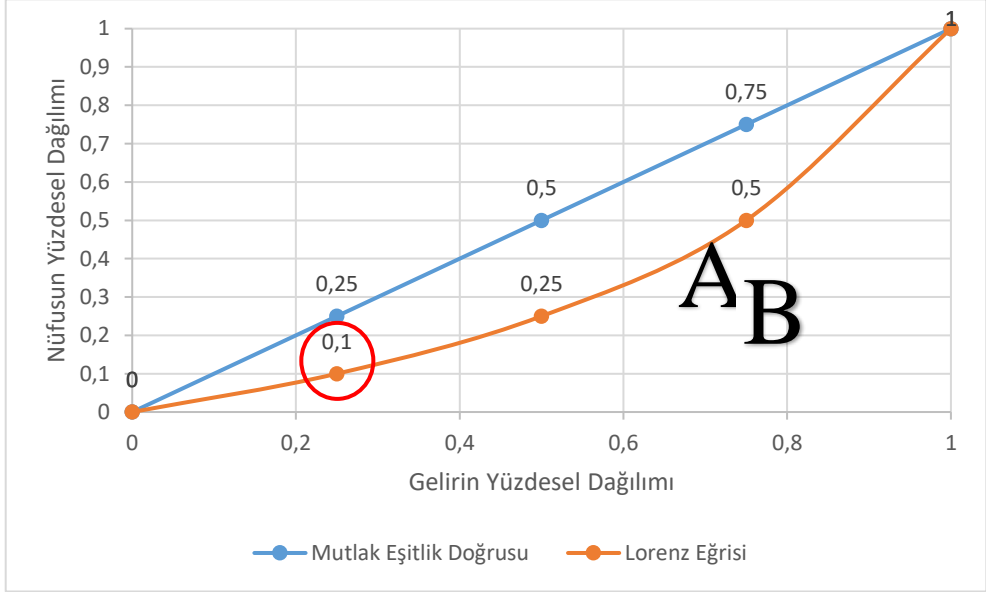
### **Gini Katsayısı ve Lorenz Eğrisi**

Toplumsal refahın artırılması ve elde edilen milli gelirin adaletli bir şekilde bölüştürülmesi ülke ekonomilerinin öncelikleri arasındadır. Ancak sanayi devrimiyle birlikte üretim kapasitesi artmasına rağmen işçiler ve burjuvazinin ekonomik refaktan aldığı pay arasındaki makasın açılması bu iki sınıf arasındaki çatışmayı artırmış kimi zaman da bu iki sınıf arasındaki çekişmenin ekonomik temelinin yanına siyasi ve ideolojik eksenlerin dâhil edilmesiyle sonuçlanmıştır (Çalışkan, 2010, s.89-92).

Ülkelerin gelir dağılımının hangi oranda adaletli olduğuna dair yapılan hesaplamalarda kullanılan göstergeler bulunmaktadır. Lorenz eğrisi ve bu eğriden türetilen Gini katsayısı da gelirin dağılımı hakkında matematiksel veriler içermektedir. Lorenz eğrisi ve Gini katsayısı bir ülkedeki nüfusun ürettiği ekonomik artı değer in nüfusun içerisinde nasıl dağıldığına odaklanmaktadır (Çalışkan, 2010, s.98-99; Acar, 2015, s.47). Lorenz eğrisi 1905 yılında Max Otto Lorenz tarafından gelir dağılımındaki adaletin yorumlanabilmesi adına geliştirilmiştir (Çütçü, Atay ve Akkurt, 2020, s.451). Ülkelerin makroekonomik göstergelerinin olumlu bir seyirde ilerlemesi, bireysel alım gücünün iyileştirilmesi çabası ücretle ilgili bölüşümünün önemini artırmaktadır. 1912 yılında Corrado Gini tarafından geliştirilen “Gini Katsayısı” ülkeler arasındaki ekonomik bölüşümün değerini göstermektedir. 0 ile 1 arasında değerler alabilen Gini katsayısına göre bölüşümün değeri 1’e yaklaştıkça ücretler arasındaki

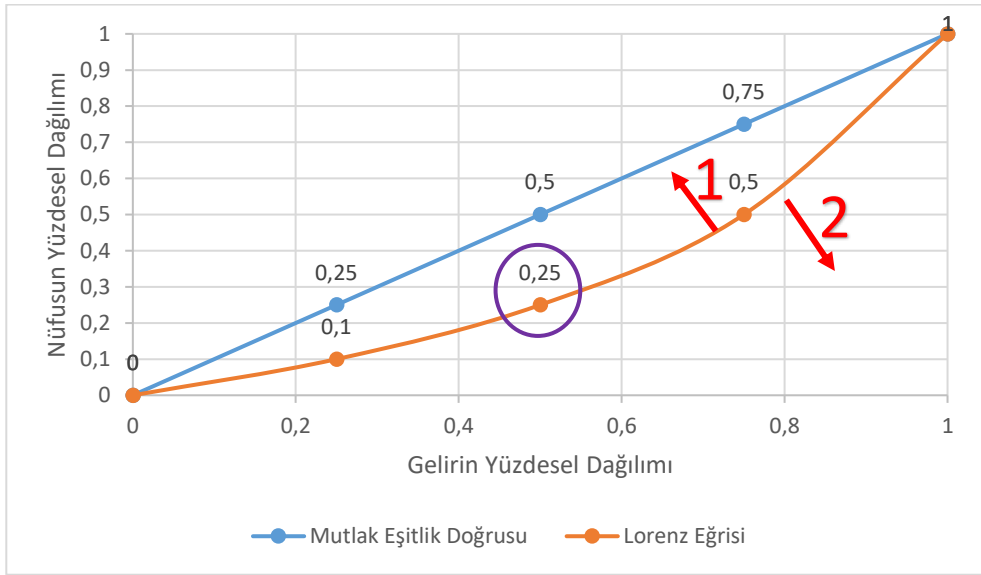
eşitsizlik çoğalmakta ve alım gücü düşük kişiler için eşitsizlik oranı artmaktadır. İlgili değer 0'a yaklaştıkça kişilerin milli servetten aldıkları pay artmaktadır (Zaman vd., 2019, s.235-236).

Grafik 1: Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı



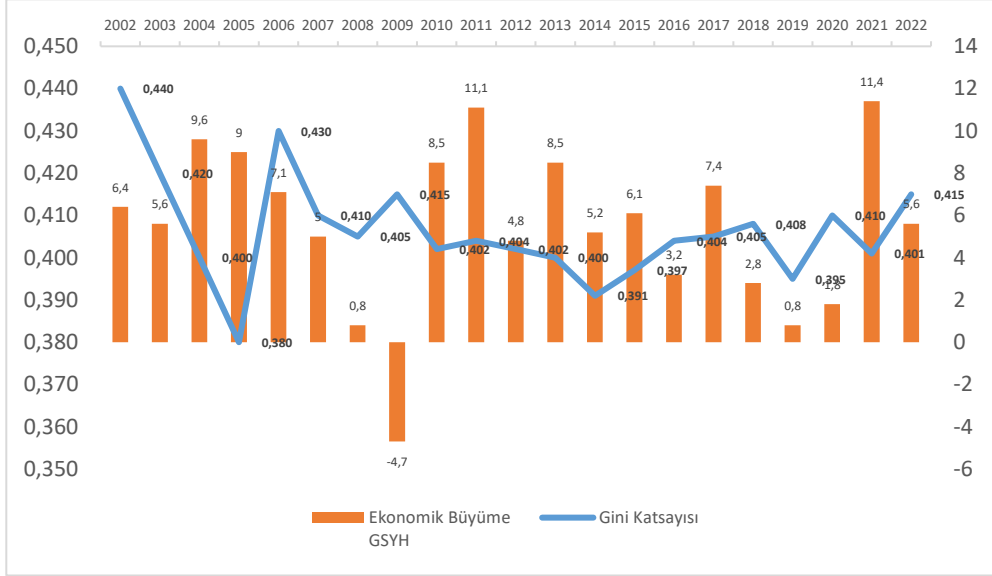
Grafik 1'e göre mavi renkle gösterilen çizgi mutlak eşitlik doğrusu olarak ifade edilmektedir. Turuncu renkle gösterilen eğri ise Lorenz eğrisi olarak adlandırılmaktadır. Tablonun dikey ekseninde nüfusun yüzdesele dağılımı yatay ekseninde ise gelirin yüzdesele dağılımı yer almaktadır. Grafik 1'de kırmızı çember içine alınarak işaretlenen noktaya göre gelirin yüzde 25'i nüfusun yüzde 10'u sahip olmaktadır. Gini katsayısı da yine bu tablodan A bölgesinin alanı ve A ile B bölgesinin alanları toplamı olarak  $G=A/A+B$  şeklinde hesaplanmakta ve 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır (Peçe, Ceyhan ve Akpolat, 2016, s.138).

Grafik 2: Lorenz Eğrisi 'nin Hareketi



Grafik 2'de mor renkli çember içine alınarak gösterilen alanda ise gelirin yüzde 50'sini nüfusun yüzde 25'i paylaşmaktadır. Grafik 2'ye göre Lorenz eğrisi 1 numaralı hareketi gerçekleştirip mutlak eşitlik doğrusuna yaklaştıkça gelirin adaletli bir şekilde dağıldığı; 2 numaralı hareketi yaparak genişlediğinde ise gelirin adaletsiz bir biçimde dağıldığı yorumu yapılmaktadır (Yılmaz ve Güven, 2021, s.69).

Grafik 3: 2002 ve 2022 Yılları Arası Türkiye Gelir Eşitsizliği Tablosu



Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr> ; [www.mahfiegilmez.com](http://www.mahfiegilmez.com) adreslerinden derlenmiştir.

Gini katsayısı ve Lorenz eğrisine dair Eğilmez'in yaptığı yorum; 2002 ve 2012 yılları arasında kapsamaktadır. Eğilmez'in 2013 yılında paylaştığı tabloya göre ilgili yıllar arasında Gini Katsayısı azalıp sifıra yaklaşmaktadır. Dolayısıyla ilk bakışta ücretlerin arttırılmasının milli gelirdeki bölüşümü olumlu etkilediği gibi bir yanılgıya düşmek muhtemel bir sonuç olabilecektir. Ancak Eğilmez'in değerlendirmesine göre bu yıllar arasında eşitsizliğin azalmasındaki temel neden ücretlerin iyileştirilmesine değil, 2001 yılında yaşanan ekonomik krize dayanmaktadır. Bunun esas sebebi ise üst gelir gruplarında ekonomik krizden kaynaklı yaşanan gelir kaybının alt ekonomik gruplara doğru hızlıca akması olarak değerlendirilmektedir. 2013 sonrası incelendiğinde ekonomik büyüme oranlarının Gini

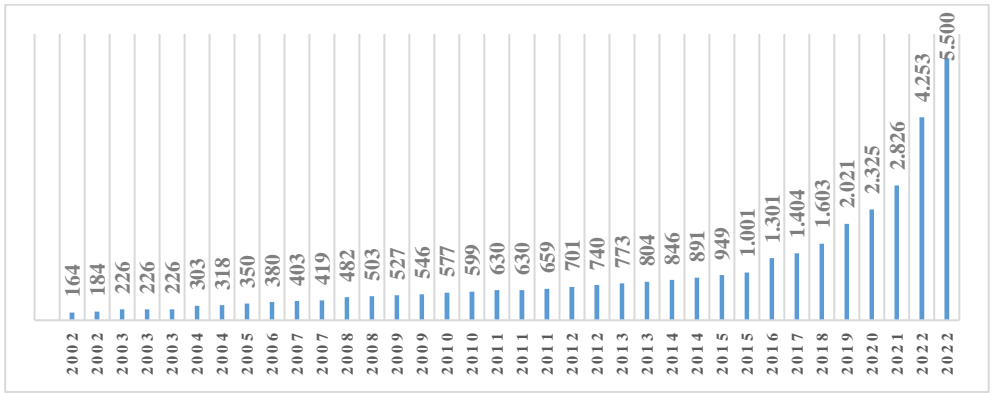
Katsayısını 2014 ve 2019 yılında aşağıya çektiğini diğer yıllarda mevcut konumunu koruduğu görülmüştür. 2020 ile 2022 yıllarında katsayı yükselmiş, 2021 GSYH büyüme oranı ile ters orantılı şekilde düşmüştür.

Tablo 1: 1974-2001 Yılları Arası Asgari Ücretin Gösterimi (TL)

1974-1975		1.200
1976-1977		1.800
1978-1979		3.300
1979-1981		5.400
1981-1982		10.000
1983-1984		16.200
1984-1985		24.525
1985-1986		41.400
1987-1988		74.250
1988-1989		126.000
1989-1990		225.000
1990-1991		414.000
1991-1992		801.000
1992-1993		1.449.000
1993-1994		2.497.500
1994-1995		4.173.750
1995-1996		8.460.000
1996-1997		17.010.000
1997		35.437.500
1998		47.839.500
1999		78.075.000
1999		93.600.000
2000		109.800.000
2000		118.800.000
2001		139.950.000
2001		146.947.500
2001		167.940.000

Kaynak: <https://www.mevzuatdergisi.com/pratik/01.htm>

Grafik 4: Yıllara Göre Asgari Ücret Net Tutarı (TL)



Asgari ücret net tutarı, Tablo 1 ve Grafik 4'te görüldüğü üzere 1974 ile 2022 yılları arasında artan bir eğilime sahip olmasına karşın Gini Katsayısı ile karşılaştırıldığında; mevcut artışın sınıflar arası eşitsizliği önleyemediğini göstermektedir. Bir ekonomide nicel olarak az bir kesimin gelirin çoğunluğuna sahip olması karşısında asgari ücret yetersiz kalmaktadır. Asgari ücret ile geçinmek zorunda kalan ücretliler yetersiz veya sınırlı ekonomik, sosyal, kültürel aktiviteler ile hayatlarını devam ettirmektedir. Bundan dolayı sosyal sorunlar; boşanma, intihar, fuhuş, hırsızlık gibi olayların artmasında da gözle görülür artış meydana gelmektedir. Kapitalist dünyanın sıklıkla tekrar ettiği hukukun üstünlüğü, rıza ve uzlaşma kavramlarının aksine Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun gerçekte sermaye ya da işveren kesiminin tek taraflı iradesi olduğu tezini güçlendirmektedir.

## Sonuç



Ülkemizde nüfusun yaklaşık yüzde yirmisinin işçi olması nedeniyle Asgari Ücret tutarı ile Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun sahip olduğu pozisyonun emekçiler açısından ne denli önemli olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Komisyon her ne kadar devlet, işveren ve işçiler arasında belli normlara göre çalışan hukuki bir süreç olsa da ucuz emek, sınıf baskısı, bağımlılık ve sömürü gibi tartışmaları da gündeme getirmektedir. Asgari ücret, özellikle mavi yakalı olarak tanımlanan vasıfsız işçileri ilgilendirmektedir. Bunun yanında ekonomik krizler nedeniyle meydana gelen yoğun işsizlik, vasıflı çalışanların dahi asgari ücretten çalışmak zorunda kalmasına neden olmaktadır. Yüksek vergi oranları da bir diğer sorun olarak sayılabilir. Ülke genelinde tek bir asgari ücret uygulanması, bölgeler arası gelişmişlik düzeyini gözardı etmektedir. Asgari ücret olarak tanımlansa da işçilerin asgari yaşam ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Kriz dönemlerinde bile asgari ücret artışlarının devam etmesi, hükümetlerin siyasi tercihleri ile doğrudan bağlantılıdır. Aksi takdirde iktidarı kaybedebilme tehlikesi ile karşı karşıya kalacaklardır. Asgari Ücret tespit edilirken ücret artışının ihraç mallarının verimlilik artışına endekslenmesi gerekir. Böylelikle enflasyon ve işgücü maliyet artışını azaltabilecek daha olumlu makroekonomik sonuçlar ortaya çıkacaktır. Gelişmiş ülkelerde ücret komisyonu siyasi dinamiklerden uzak; piyasa ekonomisine bağlıdır. Türkiye'de ise bir piyasa ekonomisi uygulandığı tam olarak kestirilebilir değildir. Türkiye, Sosyalist Piyasa Ekonomisine geçen Çin gibi işgücünü kullanarak endüstrileşmeyi ve ihracata dayalı olarak büyümeyi desteklememektedir. Türkiye'deki destek tamamıyla piyasa ekonomisinden uzak, siyasi amaçlara daha yakındır. Şayet sermayeye daha yakın olsaydı özel sektör yüksek zam artışlarıyla karşılaşmaz ve uluslararası arenada maliyetlerinde yüksek artışlar gerçekleşmezdi. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu)'in asgari ücret ile ilgili önerileri bazı yıllarda dikkate alınırken; bazı yıllarda gözardı edilmiştir. TÜİK asgari ücret tutarı belirtmekten ziyade, bekâr bir çalışan açısından asgari geçim şartının ne olduğu üzerinde durmaktadır. İnsanlık tarihinde artı ürünün ihtiyaç olmaktan çıkıp kâr amaçlı değişim veya takas sürecine girmesi, beraberinde mülkiyet ve üretim ilişkilerinin de incelemesini gerekli kıldı. Endüstri Devrimi ile beraber artı ürünün üretim

ilişkileri, önceki dönemlere oranla hukuksal bir zemin kazanmış ve sınıfsal tartışmalara konu olmuştur. Türkiye örneğinde sınıflar arası ilişkiden doğan Asgari Ücret Tespit Komisyonu incelendiğinde, emek ve sermaye arasındaki bölüşüm pazarlığında devlet bir yandan sermayeyi korumaya çalışırken bir yandan da ekonomisini büyütme adına işçi sınıfına ihtiyaç duymaktadır. Asgari düzeyde ihtiyaçların karşılanması bağlamında komisyonun etkin olduğunu söylemek, gelir dağılımı adaleti bağlamında zayıf kalmaktadır. Bu noktada devletin komisyon dışında tutulması, ücret tespitinde komisyonun meşruiyetine katkı sağlayacaktır. Komisyon, Neo-liberal politikaların 1980 sonrası yoğunlaştığı bir ekonomide sembolik bir yapı olarak kaldığı gibi etkinliği konusunda tartışmaların odağında kalmıştır. Endüstri Devrimi ve sonrasında sendikacılığın Avrupa’da ortaya çıkmış olmasına karşın; Türkiye’de sendikacılık hareketlerinin devlet kontrolünde kalması amaçlandığından, ileri demokralara göre zayıf ve sınıf bilincinin dışında faaliyet gösteren bir komisyon olarak yer edinmiştir. Komisyonun varlığı, sermayenin serbest piyasa alanında hareket etmesine ve devlet için de sınıfsal eleştirilere karşı hukuksal zemine sahip bir referans kaynağı olmuştur.

### Kaynakça

- Acar, İ. (2015). Türkiye’de Gelir Dağılımı. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi. 4(8), 42-59.
- Açar, O. (2022). Althusserci Teoride “İdeoloji” Kavramının Analizi: Klasik Marksist Anlayıştan Farkları ve Kapitalist Devlet Kuramındaki Rolü . Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , (73) , 88-99 . DOI: 10.51290/dpusbe.1080644
- Arif, M. (2015). Ludizm ve teknoloji düşmanlığı. <https://www.tufeyli.com/ludizm-ve-teknoloji-dusmanligi/>
- Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı (2021, 16 Aralık). Resmî Gazete, Sayı: 31692. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/12/20211217-8.pdf>
- Asgari Ücret Yönetmeliği. (2004, 1 Ağustos). Resmî Gazete (Sayı: 25540). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5454&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Bakirezer, G. (2008). Antik Yunan Düşüncesinde Kölelik. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. 63(1), 17-54. DOI: 10.1501/SBFder\_0000002127
- Başaran, A. (2017). Adam Smith ve Karl Marks’ın Düşüncelerinde Sınıf Kavramının Yeri. Politik Ekonomik Kuram, 1(1), 214-237. DOI: 10.30586/pek.310729

- Baysal, M. (2020). İşçilerin Sahip Olduğu İzin Haklarınının 4857 İş Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*. 9(24), 268-283. DOI: 10.31199/hakisderg.682148
- Belek, İ. (2017). *Kapitalizmde Sınıf*, 3. Baskı, Yazılama, İstanbul. ISBN: 978-605-5892-89-0
- Bilir, H. (2022). Post-Marksizm'in Marksist İktisat Eleştirisi . *Politik Ekonomik Kuram* , 6 (2) , 304-329 . DOI: 10.30586/pek.1188157
- Birgün (2023). Bakanlık verileri: Türkiye'de işçilerin sadece yüzde 14,42'si sendikalı, <https://www.birgun.net/haber/bakanlik-verileri-turkiye-de-iscilerin-sadece-yuzde-14-42-si-sendikali-418163>
- Çalışkan, Ş. (2011). Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 0(59), 89-132.
- Çelik, A. (2022). Asgari Ücret Tuzağı . *Mülkiye Dergisi* , 46 (1) , 297-304 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mulkiye/issue/69859/1115417>
- Çevik, Ö. (2020). Endüstri İlişkilerinin Gelişim Süreci, (Ed. Erdinç Yazıcı), Akçağ, Ankara. ISBN: 978-605-342-332-4
- Çütçü, İ. Atay, G. ve Akkurt, A. (2020). Kalkınma-Gelir Dağılımı İlişkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Yapısal Kırılmalı Ekonometrik Analiz. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 11(22), 448-466.
- Demir, İ. (2017). Türkiye'de Sınıflar. *Sosyolojik Düşün Dergisi*. 2(1), 12-30 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosdus/issue/30366/323446>
- Demirel, S.; Yegen, C. (2015). Tüketim, Postmodernizm ve Kapitalizm Örgüsü. *Ankara Üniversitesi İlef Dergisi*. 2(1), 63-82. DOI: 10.24955/ilef.305275
- Eğilmez, M. (2013). Kendime Yazılar. <https://www.mahfiegilmez.com/2013/09/gini-siseden-ckt.html>
- Erdoğan, D. S. (2014). Türkiye'de Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararlarında İşçi ve İşveren Temsilcilerinin Yaklaşımları (1969-2013). "İŞ, GÜÇ" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 16(2), 1-37. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/isinguc/issue/25539/269479>
- Eroğul, C. (1990). *Devlet Nedir?* Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Ertit, V. (2014). Sekülerleşmenin Hızlandırıcısı Olarak Kapitalizm. *Liberal Düşünce Dergisi*. (74), 63-82. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/liberal/issue/48159/609299>
- Evrensel (2019). Mikrofonu açık unutan Türk-İş Başkanı: Uzasa işi karıştıracağız, kapattım böyle. <https://www.evrensel.net/haber/384851/mikrofonu-acik-unutan-turk-is-baskani-uzasa-isi-karistiracagiz-kapattim-boyle>
- Gramsci, A. (1986). *Hapishane Defterleri*, İstanbul: Onur Yayınları.
- Gül Yücel, K. (2019). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Asgari Ücret Uygulamasının Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi. *Politik Ekonomik Kuram*, 3(2), 338-364. DOI: 10.30586/pek.654807
- Güler, M. (2018). Bir manipülasyon aracı olarak rızanın imalatı. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(5), 75-101. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akader/issue/36855/383277>
- HABER-İŞ (2020). 2021 YILI İÇİN ASGARİ ÜCRET NET 2 BİN 825 LİRA 90 KURUŞ OLDU, <http://www.haberis.org.tr/genel-merkez-haberler/777&p=3>
- Harvey, D. (2020). *On Yedi Çelişki ve Kapitalizmin Sonu*, (Çev: E. Soğancılar), Sel, İstanbul. ISBN: 978-975-570-732-7
- İş Kanunu. (2003). Resmî Gazete. Sayı: 25134. <https://mevzuat.gov.tr/mevzuatme-tin/1.5.4857.pdf>

- Kalaycıoğlu, S. , Rittersberger, H. ve Çelik, K. (2008). Değişen işçilik ve sendika . Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi , 25 (1) , 0-0 .  
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/huefd/issue/41206/502699>
- Kartal, Z. (2007). Kavramsal ve Tarihsel Yönleri ile Küreselleşme. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 8(2), 251-264. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ogusbd/issue/10992/131549>
- Kaya, M. A. (2010). Propaganda, Medya Propagandasının İki Kavramı “Rıza İmalatı ve CNN Etkisi” ve Bu Uygulamaların Savaşlardaki Örnekleri. Erciyes Üniversitesi. [https://www.researchgate.net/publication/341655404\\_Propaganda\\_Medya\\_Propagandasinin\\_Iki\\_Kavrami\\_Riza\\_Imalati\\_ve\\_CNN\\_Etkisi\\_ve\\_Bu\\_Uygulamaların\\_Savaşlardaki\\_Ornekleri](https://www.researchgate.net/publication/341655404_Propaganda_Medya_Propagandasinin_Iki_Kavrami_Riza_Imalati_ve_CNN_Etkisi_ve_Bu_Uygulamaların_Savaşlardaki_Ornekleri)
- Koç, Y. (2003). Türkiye işçi Sınıfı ve Sendikacılık Hareketi Tarihi, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Korkmaz, A. (2004). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Türkiye’de Asgari Ücret: 1951-2003. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (7), 53-71. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/252057>
- Korkmaz, A. ve Avsallı, H. (2012). Türkiye’de Asgari Ücretin Hukuksal Yönü. Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 4(2), 151-162. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uaifd/issue/21594/231879>
- Köseoğlu, A. C.; Kabul, S. (2014). 4857 Sayılı İş Kanunu Bağlamında Çalışma Sürelerinin Aşılması. İstanbul Hukuk Mecmuası. 72(2), 233-268. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9190/115340>
- Kuzgun, İ. (1991). Türkiye’de Asgari Ücret Uygulaması, Sorunlar, Öneriler. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 9 (1) , 0-0 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/huniibf/issue/35774/400131>
- Marks, Karl (2019). Kapital. 1. Cilt (Çevirenler. Mehmet Selik ve Nail Satlıgan). İstanbul: Yordam Kitap
- Marks, K., & Engels, F. (2010). Komünist Manifesto. (H. İlhan) Ankara: Alter Yayınları.
- Marks, K., Engels, F. ve Lenin, V. (2019). Kadın ve Aile (7. Baskı). (Çev. A. Gelen) Ankara: Sol Yayınları.
- Öngen, T. (2006). Marksist Sınıf Kavramının ve Sınıf Analizinin Ayırt Edici Özellikleri. Ezgi Matbaa, İstanbul.
- Öztekin, A. ve Öztekin, H. (2020). İktidarın Meşruiyeti ve Rıza Üretimi: Masallardan ve Mitlerden Kitle İletişimine Toplumsal Bilincin İnşası. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16(30), 2911-2940. DOI: 10.26466/opus.758822
- Peçe, M.A., Ceyhan, M.S. ve Akpolat, A. (2016). Türkiye’de Gelir Dağılımının Ekonomik Büyümeye Etkisi Üzerine Ekonometrik Bir Analiz. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. Special Issue, 135-148.
- Peksan, S. (2021). Çalışmanın Evrimi ve İşin Sonu. Ankara: İmge Kitabevi. ISBN
- Savran, S. (2015). Marksizm ve Sınıflar, Dünya’da ve Türkiye’de Sınıflar ve Mücadeleleri, (Yay. Haz. S. Savran, K. Tanyılmaz ve E. Ahmet Tonak), Sınıfların Geleceği Üzerine Bir Not, Yordam Kitap, İstanbul, 21-24.
- Savran, S. (2015). Marksizm ve Sınıflar, Dünya’da ve Türkiye’de Sınıflar ve Mücadeleleri, (Yay. Haz. S. Savran, K. Tanyılmaz ve E. Ahmet Tonak), Sınıfları Haritalamak: Sınıflar Birbirinden Nasıl Ayrılır?, Yordam Kitap, İstanbul, 25-67.
- Sayın, A. K. (2019). ILO Normları Bakış Açısı ile Dünyada ve Türkiye’de Asgari Ücret Uygulamaları, Çalışma ve Toplum, 2019/3 (62).

- Sözcü (2014). Türkiye bu sözleşmeyi neden imzalamıyor, <https://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/turkiye-bu-sozlesmeyi-neden-imzalamiyor-510640/>
- Şeker, O. (2021). Marx'ın Erken Dönem Eserlerinde Yabancılaşma Kavramı: Tarihsel Bir Yaklaşım . İzmir Sosyal Bilimler Dergisi , 3 (2) , 125-131 . DOI: 10.47899/ijss.20213202
- Şenel, A. (1982). İkel Topluluktan Uygur Toplumuna Geçiş Aşamasında Ekonomik Toplumsal Düşünsel Yapıların Etkileşimi. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Şenel, Alaeddin (2020). Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık Tarihi, 6. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Şimşek, S. (2004) Türkiye'de Sivil Toplumun Dönüşümü: Nicelikten Niteliğe, Türk Araştırmaları, 5:3, 46-74, DOI: 10.1080/1468384042000270326
- TES-İŞ (2022a). Türk-İş Genel Başkanı Ergün Atalay Asgari Ücret Görüşmeleri Öncesi Açıklamalarda Bulundu, <http://www.tes-is.org.tr/news-detail/479/>
- TES-İŞ (2022b). Asgari Ücret Tespit Komisyonu İkinci Toplantısı TÜRK-İŞ Genel Merkezinde Gerçekleştirildi. <http://www.tes-is.org.tr/news-detail/580/>
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982, 18 Ekim). Resmî Gazete, Sayısı: 17863. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2021). Ücretli Çalışan İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulleten/Index?p=Ucretli-Calisan-Istatistikleri-Ocak-2021-37498>
- Türkiye İstatistik kurumu. (2021). Gelir Dağılımı İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=gini&dil=1>
- Üçışık, F. (2010). Asgari Ücret Tespitinde Sorunlar ve Çözüm Önerileri. İstanbul: Ötügen Yayınları. ISBN: 978-975-437-817-7
- UN (United Nations) (2023). Ensuring a Living Wage is an Essential Aspect of Decent Work, <https://unglobalcompact.org/what-is-gc/our-work/livingwages>
- Ülgen, P. (2010). Orta Çağ Avrupa'sında Feodal Sisteme Genel Bir Bakış. Mukaddime Dergisi, 1(1), 1-18. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/184130>
- Ünal, E, Köse, N. (2018). The impact of workdays lost to strikes on wage growth in Turkey, Journal of Economic Structures, ISSN 2193-2409, Springer, Heidelberg, Vol. 7, Iss. 12, pp. 1-19, <https://doi.org/10.1186/s40008-018-0108-0>
- Ünal E, Köse N (2019). Türkiye ve Birleşik Krallık'ta Grevde Kaybolan İşgünü Sayısının Ücret Üzerindeki Etkisi. Verimlilik Dergisi, (2), 143 - 168.
- Ünal, E. (2021). "Economic Populism and Institutional Changes in Wage- Labor Relations", Evolutionary and Institutional Economics Review, 407-433.
- VOA / Voice of America, Türkçe (2020). Asgari Ücrette Üç Büyük Sendikadan Ortak Tutum, <https://www.voaturkce.com/a/asgar%C4%B1-ucrette-uc-buyuk-sendikadan-ortak-tutum-aciklamasi/5687423.html>
- Yanıklar, C. (2010). Tüketim Kültürü, Kapitalizm ve İnsan İhtiyaçları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Tartışma. Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 34(1), 25-32. <http://cujos.cumhuriyet.edu.tr/tr/pub/issue/4342/59313>
- Yılmaz Eser, B. & Terzi, H. (2008). Türkiye'de Asgari Ücret: Sorunlar Öneriler. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 22 (1), 129-143 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiibd/issue/2693/35439>
- Yılmaz, H.; Güven, M.E. (2021). Türkiye'de Gelir Dağılımındaki Adaletsizliğe Yönelik Siyasi Partilerin Yaklaşımları. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler. 9, 67-81.

Yolvermez, B. (2020). Türkiye’de Asgari Ücret Sorunlarına İlişkin Bir Değerlendirme. *Çalışma ve Toplum*, 4 (67), 2441-2462. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ct/issue/71782/1155159>

Zaman, T.; Dünder, E.; Aydın, S. (2019). Gini Katsayısını Etkileyen Faktörlerin Beta Regresyon Yöntemi Yardımı ile Belirlenmesi. *Erzincan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 12(1), 235-240. DOI: 10.18185/erzifbed.443037

### **Extended Abstract**

The purpose of this study is to present the approach that the Minimum Wage Determination Commission (Asgari Ücret Tespit Komisyonu), which the ideology of Liberalism defines as a consensual legal agreement, is a unilateral imposition of the capitalist class. The minimum wage is a critical social policy instrument in the struggle against income inequality and poverty. As the average wage level in Turkey approaches the minimum wage level, Turkey is becoming a society of minimum wage earners. In order to analyze the function of the Minimum Wage Determination Commission, which stems from the inequality of property between classes, it is necessary to analyze the economic differences arising from private property throughout human history. After the Industrial Revolution, wealth through property created by the means of production pitted two classes, the bourgeoisie and the proletariat, against each other. Capitalism is considered as a phenomenon in which consumption is encouraged and its continuation is targeted. This consumption-based process aims to change the perception of societies socially and politically as well as ensuring economic transformation. In the context of capitalism and the concept of class, the historical role of the Minimum Wage Determination Commission and the fact that it determines the livelihood of a large proportion of workers in Turkey make it important to analyze the commission from a scientific perspective. For this reason, this study emphasizes the class criticism and contradictions of the Minimum Wage Determination Commission through the concept of class. Marx defines class on the axis of polarization. While one actor of this polarization is the working class, the other actor is the bourgeoisie. Adam Smith, one of the first systematic analyzers of capitalist society, divided classes into “capitalists”, “landowners” and “workers”. What makes this classification different from Marx’s is that Smith made a tripartite distinction. On the other hand, it is seen that Smith accepted the division, which Marx considered as artificial and temporary, as a separate class and the existence of the middle class. Giddens’ approach to the concept of class is that the essence of the definition lies in the fact that belonging to a class is not acquired by birth, but rather the fact that people have a common economic resource is determinative. Weber, on the other hand, argues that the existence of the concept of class is only possible if certain conditions are met. These conditions are formulated by Weber around property ownership, the living conditions of workers and the opportunities they have. Capitalism, as defined at the beginning, is considered as a system that encourages continuous production and owes its continuity to the crises it experiences. It is possible to claim that this tension in capitalism, which can be expressed as income distribution, can be placed on a legal basis by the state through institutions such as the Minimum Wage Determination Commission. In the case of Turkey, the process of the working class evolving into trade unions coincides with the aftermath of the Second World War. With the end of the war, a liberal approach began to prevail in the economic systems of countries and Turkey was naturally affected by this situation. Until the 1980s, the trade union movement increased in intensity and a large portion of the workers gathered under the umbrella of trade unions. Between 1960 and 1980,

another issue that should be taken into account in terms of the organizational unity of workers is the political division within the working class. In the 18th century, with the Industrial Revolution, the transformation of the production structure into mass production increased the number of wage earners and decreased the wage levels as the “dispossessed”, as defined by Marx, started to work in the factory system. In the literature, in order to express that wages are low, it is defined as “misery wages” or “just enough wages to not cause death”. The ILO (International Labour Organization) Constitution, the Universal Declaration of Human Rights, the European Social Charter and other documents contain reference regulations on minimum wages. According to the Universal Declaration of Human Rights, everyone has the right to a fair and adequate remuneration. According to Article 5 of the 1982 Constitution of the Republic of Turkey, the state has an obligation to remove economic, political and social obstacles faced by individuals in accordance with the principle of social state of law. The preparation of the necessary conditions is considered as the duty of the state. The first source of legislation on wage determination in Turkey is the Labor Law No. 3008 dated 1936. In 1967, Labor Law No. 931 was enacted and all lines of work were included in its scope without discrimination. The Constitutional Court annulled this law and in 1971, with Law No. 1475, it became possible for the Ministry of Labor to determine wages through a commission. After this date, wage bargaining became possible, albeit initially with a narrow scope. As a result, wages, which were determined at the local level between 1951 and 1968, started to be regulated by national commissions after 1971. The minimum wage, which was determined on the basis of sectoral and geographical differences until 1989, has since been freed from all kinds of differences. The commission, which is equal in terms of quantity, faces criticisms in terms of objective policy-making. When a group of 5 representatives from government officials and another group of 5 representatives from the bosses agree, a majority is obtained and the presence of the workers’ group becomes quantitatively ineffective. Therefore, for which groups the fair remuneration that the Commission claims to establish will be achieved is a controversial issue. Moreover, the public reception of the trade unions, which represent the workers’ group, does not seem to be commensurate with the structure of the Commission. Despite the general public perception that trade unions can persuade the Commission to do anything they want, even trade unions themselves question the content and fairness of the Commission. There are indicators used to calculate the extent to which countries have a fair distribution of income. The Lorenz curve and the Gini coefficient derived from this curve also contain mathematical data on the distribution of income. The Lorenz curve and the Gini coefficient focus on how the economic surplus value produced by the population in a country is distributed within that population.